

Közjavak

A kormányzat kihívásai a mai piacgazdaságban

VII. évf.

1. szám

2021. január-március

Az MTA-DE Közzolgáltatási Kutatócsoport tudományos folyóirata

A SZÁM TARTALMA

Állam és mások

Szentirmay Melinda: Fogyasztóvédelmi hatósági hatáskörök a villamosenergia- és a földgázszolgáltatások terén nemzetközi összehasonlításban

Puskás Ágnes: Köztulajdonú gazdasági társaságok úton a társadalmi felelősségvállalás felé? – egy kormányrendelet újszerű olvasata

Bak Márton Ferenc: Szövetséges vagy ellenfél? – az EU-USA „digitális kereskedelmi háborújának” margójára

Németh-Kiss Szófia: A környezetvédelmi célú adóztatás tendenciái az Európai Unióban

Csonka Péter – Szabó Marcell: Mindennapjaink kézzelfogható energiahatékonysága

Hírösszefoglalók

IMPRESSZUM

FELELŐS SZERKESZTŐ:

Bartha Ildikó

SZERKESZTI A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

Bartha Ildikó (szerkesztő)

Bordás Péter (szerkesztő)

Lovas Dóra (hírszerkesztő)

Horváth M. Tamás (a Szerkesztőbizottság elnöke)

KIADJA:

MTA-DE Közzolgáltatási Kutatócsoport

Kiadásért felelős: Horváth M. Tamás, kutatócsoport-vezető

4028 Debrecen, Kassai út 26.

Levelezési cím: 4002 Debrecen, Pf. 400.

Tel/FAX: (52) 512-701/77119

E-mail: kozzszolg.kut@law.unideb.hu

A folyóirat elektronikus oldala: kozjavakfolyoirat.hu

Blog oldal: kozjavak.hu

Megjelenik negyedévente

ISSN 2598-7190

© 2021 MTA-DE Közzolgáltatási Kutatócsoport.

A mű szerzői jogilag védett. Minden jog, így különösen a sokszorosítás, terjesztés és fordítás joga fenntartva. A mű a szerzők írásbeli hozzájárulása nélkül részeiben sem reprodukálható. Idézni, szöveges tartalmat átvenni csak a forrásra való hivatkozással szabad.

TARTALOMJEGYZÉK

ÁLLAM ÉS MÁSOK

<i>Fogyasztóvédelmi hatósági hatáskörök a villamosenergia- és a földgázszolgáltatások terén nemzetközi összehasonlításban</i>	3
<i>Köztulajdonú gazdasági társaságok úton a társadalmi felelősségvállalás felé? - egy kormányrendelet újszerű olvasata</i>	15
<i>Szövetséges vagy ellenfél? – az EU-USA „digitális kereskedelmi háborújának” margójára</i>	21
<i>A környezetvédelmi célú adóztatás tendenciái az Európai Unióban</i>	26
<i>Mindennapjaink kézzelfogható energiahatékonysága</i>	33

HÍRÖSSZEFOGLALÓK

<i>EP ajánlás a mesterséges intelligencia jogi és etikai vetületeiről</i>	38
<i>Jelentősen szigorodtak a drónhasználat szabályai</i>	41
<i>Mikor ellentétes egy közjogi szervezetszabályozó eszköz az Alaptörvénnyel? - döntést hozott az AB</i>	44
<i>Magyar ügy kapcsán értelmezte az EUB a külföldi utasok áfá-visszatérítési jogosultságát</i>	46
<i>Nem alaptörvény-ellenes a gödi különleges gazdasági övezet kijelölése</i>	48
<i>A hulladékgazdálkodási rendszer újabb reformja</i>	51
<i>Szerzőink figyelmébe</i>	54

FOGYASZTÓVÉDELMI HATÓSÁGI HATÁSKÖRÖK A VILLAMOSENERGIA- ÉS A FÖLDGÁZSZOLGÁLTATÁSOK TERÉN NEMZETKÖZI ÖSSZEHASONLÍTÁSBAN *

Szentirmay Melinda¹

A cikk bemutatja a villamosenergia- és a földgázzolgáltatással kapcsolatos fogyasztói panaszok kivizsgálására hatáskörrel rendelkező hatóságokat és azok hatáskörének jogszabályi hátterét. Megismerhetjük, hogy milyen jellegű panasszal melyik hatósághoz fordulhat a fogyasztó. A cikk rámutat arra, hogy a panasz közjogi értelemben a fogyasztó által a hatósághoz intézett kérelem. Bemutatja a hatósághoz benyújtott panasz által indukált, kérelemre induló hatósági eljárás azon jellemzőit, amelyek alapján a hatósági panaszkezelés a fogyasztó számára gyors és előnyös megoldást jelenthet. A cikk három olyan uniós tagállam energetikai panaszkezelési rendszerét is részletezi, amelyek energetikai panaszkezelésének módszere eltér a magyar modelltől.

1. Bevezetés

A villamosenergia- és a földgázzolgáltatás olyan közüzemi szolgáltatás, amelyet fogyasztók tömegei napi szinten vesznek igénybe. A felhasználási helyen a fogyasztók elkerülhetetlenül kapcsolatba kerülnek a közüzemi szolgáltatókkal, szerződés jön létre köztük.

A közüzemi szolgáltatások körében – csak úgy, mint a többi szolgáltatás esetében – az igénybe vett szolgáltatásért a fogyasztó a szolgáltatás ellenértékének megfizetésével tartozik. A szolgáltatás igénybevételével kapcsolatban jellemző események a fogyasztó életében a szerződéskötés, szerződés felmondása és megszüntetése, kereskedőváltás, felhasználóváltás, elszámolási események, ki- és bekapcsolás, csatlakozás.

Magyarországon – a KSH 2019. évi adatai alapján - nagyságrendileg öt millió² háztartás található. A háztartások többféle közszolgáltatási szerződéssel is rendelkezhetnek, így könnyen kiszámítható, hogy hozzávetőlegesen több milliós szerződésállományról beszélünk. A MEKH³ 2019. évi Fogyasztói Státuszjelentésének adatai alapján a hazai engedélyesek 5,7 millió villamosenergia-, illetve 3,5 millió földgázfelhasználót láttak el. A felhasználók

* DOI 10.21867/KjK/2021.1.1.

¹Dr. Szentirmay Melinda, MEKH fogyasztóvédelmi főosztályvezető-helyettes

² http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_zhc060a.html (letöltés dátuma: 2021. március 25.)

³ Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal.

számosságából adódóan a szolgáltatóknak jelentősebb mértékű reklamáció kezelésére is fel kell készülniük. Mindez számokban azt jelenti, hogy a villamos energia és földgáz elosztói engedélyesek és egyetemes szolgáltatók együttesen⁴ 2019. évben mintegy 75 ezer, ügyfelektől származó megkeresést kezeltek.

Köznyelvi értelemben a panasz egy olyan beadvány, amelyben a panaszos – a fogyasztó, a sérelmet szenvedett fél – előadja a szolgáltatással szemben felmerült problémáját, továbbá kéri sérelmének orvoslását. A panasz elengedhetetlen eleme a szolgáltatással kapcsolatban felmerült probléma rendezésére irányuló kérés, felszólítás.

Magyarországon a fogyasztói jogviták rendezése több fórumon is lehetséges. A fogyasztói vitarendezés – amennyiben a fogyasztó és a szolgáltató egymás között nem tudja a felmerült problémát mindkét fél számára megnyugtatóan megoldani – történhet bírói úton, békéltető testület útján, hatósági úton, vagy mediáció igénybevételével. A fogyasztó bármelyik panaszkezelési fórumot választhatja, hiszen ezek az eljárások nem helyettesítik egymást, sokkal inkább egymást kiegészítő jelleggel bírnak.

Jelen cikk megírásának célja az energetikai fogyasztói panaszok valamely hatóság általi kivizsgálási lehetőségeinek bemutatása, annak rendszerezése és ismertetése, hogy a fogyasztó a villamosenergia- és földgázszolgáltatások igénybevételének során felmerült panaszaival mely hatóságokhoz fordulhat. Mielőtt a villamosenergia- és a földgázszolgáltatással kapcsolatos panaszok kivizsgálására hatáskörrel rendelkező, hazánkban működő hatóságok részletesen bemutatásra kerülnek, nézzük meg néhány európai uniós ország panaszkezelési gyakorlatát.

2. Példák az energetikai panaszok rendezésére az Európai Unióban

Az Európai Unió 27 tagországából 10 országban (Bulgária, Ciprus, Málta, Írország, Olaszország, Litvánia, Málta, Románia, Szlovákia, Szlovénia) a fogyasztói viták rendezésére alkalmas – vagyis panaszkezelésre felhatalmazással bíró – fórum a szabályozó hatóság keretein belül működik. Magyarországon a panaszkezelési hatáskör a szabályozó és a fogyasztóvédelmi hatóság között oszlik meg. A többi országban ezt a hatáskört vagy fogyasztóvédelmi ombudsman, vagy a verseny hivatal, illetve a fogyasztóvédelmi vagy a piacfelügyeleti hatóság gyakorolja. Megállapítható, hogy a tagállamokban legáltalánosabb megoldásként a szabályozó hatóság rendelkezik hatáskörrel a fogyasztói viták rendezésére.

Az alábbiakban bemutatott három ország úgy került kiválasztásra, hogy megismerhessük az Európai Unióban a közüzemi szolgáltatással kapcsolatos

⁴ A MEKH Ügyfélkapcsolati Szolgáltatásminőség adatszolgáltatása alapján.

panaszok kezelésére alkalmazott olyan – hatósági eljáráson túli – modelleket is, amelyek nem feltétlenül és kizárólagosan hatósági eljárás keretein belül valósítják meg a fogyasztói kifogások kivizsgálását, vagy a hatósági eljárás keretein belül eljárési rendjük eltér a magyar modelltől.

Belgium⁵

Belgiumban a La Commission de Régulation de l'Électricité et du Gaz (CREG) – mint önálló szabályozó szerv – látja el a földgáz- és villamosenergia-piac szabályozásával kapcsolatos feladatokat. A fogyasztók panaszaikkal a CREG-től elkülönült szervezethez, a Service de Médiation de l'Energie-hez (SME) fordulhatnak. Az SME önálló jogi személy, az energiaszolgáltatóktól függetlenül működő szervezet.

Az SME feladata a földgáz- és villamosenergia-piac működésével kapcsolatos panaszok és kérelmek kezelése. A vita rendezésének érdekében a felhasználó és a panasszal érintett szolgáltató között egyeztető tárgyalást tarthat.

Az SME olyan bíróságon kívüli vitarendező fórum, ahová akkor fordulhat a felhasználó, ha a vitáját előzetesen nem sikerült rendeznie az energiaszolgáltatójával, vagy nincs megelégedve a szolgáltató panaszkezelésével. A panasz akkor tárgyalható, ha a panaszos igazolja, hogy előzetesen az energiaszolgáltatóhoz fordult ügyének rendezése érdekében, azonosítja magát és közli címét. Az SME kizárólag írásbeli panaszokat fogad. Hatásköre a panaszok széles körére kiterjed, így a szerződéssel, számlázással, csatlakozással, az energiaszolgáltatás igénybevételével kapcsolatban lehet hozzá fordulni. A panasz tárgyalása akkor utasítható vissza, ha az energiaszolgáltató általi panasz kivizsgálását követően egy év már eltelt, vagy ha a panasz sértő, bántó vagy súlyosan veszélyezteti az SME hatékony működését. Az SME mediációs eljárása után mindig van lehetőség utólagos jogorvoslatra.

Az SME elemezi és értékeli a panaszokat és fogyasztói kérdéseket, válaszol rájuk, illetve ismerteti azokat az érintett szolgáltatókkal. Szükség esetén a fogyasztó és a szolgáltató között mediál, vagyis tárgyalást tart, amelynek során igyekszik elősegíteni azt, hogy mindkét fél számára elfogadható megoldást találjanak. Abban az esetben, ha a fogyasztó és a szolgáltató között létrejött egyezség nem kerül végrehajtásra, az SME ajánlást fogalmazhat meg az energiaszolgáltató részére.

⁵<https://www.creg.be/fr>, <https://www.mediateurenergie.be/fr/presentation>,
<https://www.mediateurenergie.be/fr/exemples> (letöltés dátuma: 2021. március 25.)

Írország⁶

Írország független energia- és vízügyi szabályozó hatósága a Commission for Regulation of Utilities (CRU). A CRU küldetése a közérdek védelme a vízszolgáltatás, az energiaszolgáltatás és az ellátásbiztonság területén, ezen belül pedig egyik kiemelt feladata a fogyasztóvédelem.

Az energia- és vízszolgáltatással kapcsolatban felmerült panaszokkal a CRU fogyasztóvédelmi csoportja foglalkozik, amely a kereskedővel vagy a hálózati engedéllyessel szemben felmerülő panaszok ügyében ingyenes vitarendezést biztosít a fogyasztók részére. A CRU-hoz lehet fordulni akkor, ha számlázási, csatlakozási, vagy bármilyen más probléma merül fel a földgáz- és villamosenergia-szolgáltatásban. A fogyasztónak először szolgáltatójától kell kérnie a panasz rendezését. A fogyasztó akkor fordulhat a CRU-hoz, ha panaszát az érintett szolgáltató nem rendezte, vagy nem elégedett a szolgáltató intézkedésével. A CRU ebben az esetben megvizsgálja a panaszt és döntést hoz, amely kötelező erejű a szolgáltató számára.

A CRU-hoz a panaszt írásban kell benyújtani a hatóság formanyomtatványán. Miután a CRU megkapja a panaszt, először ellenőrzi, hogy a fogyasztó közvetlenül fordult-e már a szolgáltatóhoz, egyúttal felszólítja a szolgáltatót, hogy számoljon be az ügyben lefolytatott panaszkezelési eljárásáról és annak eredményéről. A CRU a szolgáltató választát továbbítja a felhasználónak, hogy a felhasználó is kifejtse véleményét. A CRU a szolgáltató és a fogyasztó álláspontjának ismeretében megvizsgálja a panaszt és elkészíti a döntési javaslatát. A döntési javaslatot megküldi a feleknek, akik a folyamat ezen szakaszában tehetik meg utolsó észrevételeiket. A CRU az észrevételek figyelembevételével hoz döntést, amely kötelező a résztvevők számára, nem fellebbezhető.

Franciaország⁷

A Le médiateur national de l' énergie (LMNE) független állami hatóság, amelynek küldetése az energiaszektor vállalatai és a fogyasztók közötti viták rendezésének keretében a mindkét fél számára elfogadható megoldást elősegítő javaslattétel, és tájékoztatás nyújtása.

A fórum ombudsmani rendszerben működik, ahová a fogyasztók olyan panaszaikkal fordulhatnak, amelyeket már előzetesen megpróbáltak rendezni a

⁶ <https://www.cru.ie/home/complaint-form/energy/> (letöltés dátuma: 2021. március 25.)
<https://www.cru.ie/home/complaint-form/energy/log-complaint-cru/> (letöltés dátuma: 2021. március 25.)

⁷ <https://www.energie-mediateur.fr/en/home/> (letöltés dátuma: 2021. március 30.)

szolgáltatóval és azóta még nem telt el egy év. További feltétel, hogy a panasz tárgyában más hatóság előtt nem folyik vizsgálat vagy bírósági eljárás.

Az LMNE a hozzá benyújtott panasz tárgyalhatóságáról 48 órán belül dönt. Amennyiben a panaszt befogadja, akkor az eljárás menetéről és részleteiről írásban értesíti a panaszost. A panasz az eljárás folyamán bármikor visszavonható.

A békéltetési folyamat során a szolgáltató nyilatkozik a mediátor részére az ügyben kialakított álláspontjáról, ismerteti a tényeket, a fogyasztási történetet, a fogyasztó és a szolgáltató közötti levelezést, az egyéb adatokat. A mediátor megvizsgálja a benyújtott dokumentumokat, és három héten belül további kiegészítéseket kérhet. Ezt követően megteszi javaslatát, amelyet ha a felek elfogadnak, akkor egyezség jön létre közöttük. Ha a felek nem fogadják el a javaslatot, akkor a mediátor ajánlást fogalmaz meg az ügyben. Az ajánlás végrehajtása nem kikényszeríthető, de ha a szolgáltató az ajánlást egy hónapon belül végrehajtja, akkor erről a mediátort értesítenie kell. A mediátor felszólítja a panaszost, hogy nyilatkozzon arról, hogy elfogadja-e az ajánlást, amennyiben egy hónapon belül nem érkezik válasz, akkor a mediátor úgy tekinti, hogy az ajánlást a panaszos elfogadta. Ha a panaszos nem fogadja el az ajánlást, akkor tájékoztatást kap a lehetséges jogi eljárásokról.

3. Fogyasztóvédelmi hatáskörrel rendelkező hatóságok Magyarországon

Az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény (Ákr.) szerint hatóság az a szerv, szervezet vagy személy, amelyet (akit) törvény, kormányrendelet vagy önkormányzati hatósági ügyben önkormányzati rendelet hatósági hatáskör gyakorlására jogosít fel vagy jogszabály hatósági hatáskör gyakorlására jelöl ki. A hatóságtól a hatáskörébe tartozó ügy nem vonható el.⁸ A hatóság a hatáskörébe tartozó ügyben az illetékességi területén, vagy kijelölés alapján köteles eljárni.⁹ A közműszolgáltatásokkal kapcsolatos panaszügyekben a következő hatóságok rendelkeznek hatáskörrel.

A fogyasztóvédelmi hatóság kijelöléséről szóló 387/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet határozza meg azokat a hatóságokat, amelyeket¹⁰ a Kormány fogyasztóvédelmi hatóságként jelölt ki. Így a közműszolgáltatások szempontjából fogyasztóvédelmi hatóságnak minősülnek a fővárosi és megyei kormányhivatalok, az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság, a Pest Megyei Kormányhivatal.

⁸ 2016. évi CL. törvény 9. §

⁹ 2016. évi CL. törvény 15. §

¹⁰ 387/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet 1. §

A Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatalról szóló 2013. évi XXII. törvény határozza meg a MEKH feladatait.¹¹ A MEKH látja el azokat a feladatokat, amelyeket törvény vagy törvény felhatalmazása alapján kiadott jogszabály a hatáskörébe utal, így a Hivatal látja el – többek között – a földgázellátásról szóló törvény,¹² a villamos energiáról szóló törvény¹³ hatálya alá tartozó szervezetek, személyek ezen jogszabályok szerinti tevékenységének felügyeletét. Ennek alapján a MEKH a hatáskörébe tartozó közműszolgáltatással kapcsolatos panaszok esetében eljárhat.

Az egyes ágazati jogszabályok rendelkezéseit kell megvizsgálni annak megállapítása érdekében, hogy a fogyasztó milyen témában melyik hatósághoz fordulhat.

4. Kérelemre induló eljárások

A hatósági ügy¹⁴ olyan ügy, amelynek intézése során a hatóság döntésével az ügyfél jogát vagy kötelezettségét állapítja meg, vagy eldönti a jogvitáját, megállapítja jogsértését, vagy tény, állapot, adatot igazol vagy nyilvántartást vezet, illetve az ezeket érintő döntését érvényesíti. Az Ákr. alapján tehát a hatóság a hatósági ügyben döntést hoz, amelyet az általa lefolytatott eljárás eredményeként hoz meg. Az Ákr. alapvetően két eljárástípust különböztet meg egymástól: a kérelemre indult eljárást¹⁵ és a hivatalbóli eljárást.¹⁶

A hatóság saját hatáskörében dönt a hivatalbóli eljárás megindításáról, alkalmazása fogyasztói kérelemben foglaltak kivizsgálására nem jellemző. Erre tekintettel részletes bemutatására jelen cikk keretei között nem kerül sor.

A kérelemre indult eljárások során a hatóság a hatáskörébe tartozó eljárást az ügyfél kérelmére indítja meg. A kérelem az ügyfél olyan nyilatkozata, amellyel hatósági eljárás lefolytatását, illetve a hatóság döntését kéri jogának vagy jogos érdekének érvényesítése érdekében.¹⁶

Fogyasztóvédelmi ügyekben a panaszos (ügyfél) panasszal (kérelemmel) fordul a hatósághoz, amelyben kéri a hatóságot, hogy panaszának tárgyában folytasson le hatósági eljárást és hozzon döntést. A fogyasztó panasza tehát közjogi értelemben kérelemnek minősül. A hatóság akkor járhat el a panaszügyben, ha a panasz tárgya a hatáskörébe tartozik, és lehetősége van a sérelmezett tény vagy magatartás felülvizsgálatára, ellenőrzésre.

¹¹ 2013. évi XXII. törvény 3. §

¹² A földgázellátásról szóló 2008. évi XL. törvény

¹³ A villamos energiáról szóló 2007. évi LXXXVI. törvény

¹⁴ Az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény 7. §

¹⁵ 2016. évi CL. törvény 35. §

¹⁶ 2016. évi CL. törvény 103. §

Ha a panasz nem tartozik egyetlen hatóság hatáskörébe sem, akkor annak rendezése bírói úton lehetséges. A hatóság nem dönthet a nem a hatáskörébe tartozó ügyben annak ellenére sem, ha esetleg a panasz kivizsgálása során feltárta a problémát. Ebben az esetben köteles a panaszt átadni¹⁷ a hatáskörrel rendelkező hatósághoz, vagy ha nincs olyan hatóság, amelyhez a panasz áttehető lenne, akkor az eljárást – hatáskörének hiányában – meg kell szüntetnie.

Az energiaszolgáltatásokat érintő panaszok vizsgálatakor a fogyasztóvédelmi hatóságok azt vizsgálják meg, hogy az adott panaszügyben a panaszos által kifogásolt szolgáltatói magatartás megfelelt-e az ágazati jogszabályokban, illetve az azokon alapuló üzletszabályzatokban foglaltaknak. Tehát a panaszok hatósági felülvizsgálata a jogszabályok keretei között kötött, hiszen a hatóságnak az ügyet lezáró érdemi döntésében arról kell döntenie, hogy az energiaszolgáltató a fogyasztóval szembeni eljárása során megsértette-e valamely – a hatóság hatáskörébe tartozó – jogszabályi (vagy üzletszabályzati) rendelkezést.

4.1.A panaszok kivizsgálásának hatásköri szabályai a villamos energiáról és a földgázellátásról szóló törvények alapján

A villamos energiáról szóló 2007. évi LXXXVI. törvény (a továbbiakban: VET) szerint a fogyasztóvédelmi hatóság és a MEKH jogosult a villamos energia igénybevételével kapcsolatban felmerült panaszok kivizsgálására.

A VET¹⁸ előírásai szerint az elszámolásra, számlázásra, díjfizetésre vagy mérésre, valamint a villamosenergia-ellátásból történő, fizetési késedelem miatt végrehajtott felfüggesztésre vagy kikapcsolásra, illetve a tartozás rendezését követően a felhasználó ellátásba történő ismételt bekapcsolására vonatkozó, jogszabályban és az engedélyesek üzletszabályzatában foglalt rendelkezések lakossági fogyasztókkal szembeni megsértése esetén a fogyasztóvédelmi hatóság jár el. A VET meghatározza azt is, hogy a fogyasztóvédelmi hatóság eljárására a fogyasztóvédelemről szóló törvényt kell alkalmazni. Továbbá a fogyasztóvédelmi hatóság jogosult a kérelemre indult eljárás lefolytatására a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról szóló 2008. évi XLVII. törvény (a továbbiakban: Fttv.) alapján.

A MEKH a felhasználók védelmével kapcsolatos feladatai körében ellenőrzi a csatlakozással, a hálózathoz való hozzáféréssel, illetve a rendszer megfelelő minőségben való rendelkezésre állásával kapcsolatos felhasználói igények hálózati engedélyes általi kielégítését, ellenőrzi a felhasználók által a közcélú hálózathoz való csatlakozás érdekében befizetett csatlakozási díj felhasználását,

¹⁷ 2016. évi CL. törvény 17. §

¹⁸ 2007. évi LXXXVI. törvény 57. § és 159. § (5) bekezdés.

illetve bírságot szab ki. Továbbá dönt az engedélyesekkel szemben felmerülő szerződés nélküli vételezéssel, a szabálytalan vételezéssel, valamint ezek jogkövetkezményeivel kapcsolatos panaszok ügyében.

A nem lakossági felhasználók panaszai kapcsán eljár az elszámolásra, számlázásra, díjfizetésre vagy mérésre, valamint a villamosenergia-ellátásból történő, fizetési késedelem miatt végrehajtott felfüggesztésre vagy kikapcsolásra, illetve a tartozás rendezését követően a felhasználó ellátásba történő ismételt bekapcsolására vonatkozó, jogszabályban és az engedélyesek üzletszabályzatában foglalt rendelkezések megsértése esetén. Ha a lakossági fogyasztók panasza az elszámolásra, számlázásra, díjfizetésre vagy mérésre, valamint a villamosenergia-ellátásból történő fizetési késedelem miatt végrehajtott felfüggesztésre vagy kikapcsolásra, illetve a tartozás rendezését követően a felhasználó ellátásba történő ismételt bekapcsolására vonatkozik, és azok kapcsolatosak a szerződés nélküli vételezéssel, szabálytalan vételezéssel vagy ezek jogkövetkezményeivel, akkor ezen panaszok esetében is a MEKH jogosult eljárni.

2021. január 1-jén lépett hatályba az a rendelkezés, amely alapján az energiaközösség tagjának az energiaközösséggel szemben felmerült, a VET-ben, valamint a VET végrehajtására kiadott rendeletekben és szabályzatokban foglalt rendelkezések megsértésével kapcsolatos panaszai ügyében lakossági felhasználó esetén a fogyasztóvédelmi hatóság, a lakossági felhasználónak nem minősülő személy esetén pedig a MEKH jár el.

A földgázellátásról szóló 2008. évi XL. törvény¹⁹ (a továbbiakban: GET) a VET-hez hasonlóan szabályozza a panaszkezelési hatásköröket. Különbőség a két törvény szabályozása között az ágazati specifikációból adódik: a VET a magánvezetékre vonatkozó panaszokat szabályozza a fentiek szerint, a GET előírásai alapján pedig a MEKH dönt a rendszerüzemeltetővel, illetve a telephelyi engedéllyel szemben felmerülő, csatlakozással vagy az együttműködő földgázrendszer megfelelő minőségben való rendelkezésre állásának kérdésével kapcsolatos felhasználói panaszok ügyében, továbbá ellenőrzi a felhasználói igények kielégítését és a felhasználók által a hálózathoz való csatlakozás érdekében befizetett csatlakozási díj felhasználását. További különbség, hogy az energiaközösségre vonatkozó szabályok csak a VET-ben találhatók.

A villamosenergia- és a földgázszolgáltatás vonatkozásában a fentebb tárgyalt szabályok alapján a fogyasztónak először azt kell eldöntenie, hogy lakossági vagy nem lakossági felhasználónak minősül, majd panaszának tárgyát kell meghatároznia. A fentiekben részletezett hatáskörök alapján a lenti

¹⁹ 2008. évi XL. törvény 64. § és 127. §

táblázatok mutatják be, hogy mely panaszokkal melyik hatósághoz fordulhat a fogyasztó.

1. táblázat

A MEKH és a fogyasztóvédelmi hatóság hatásköri megosztása

Panasz tárgya	Lakossági fogyasztó	Nem lakossági fogyasztó
a) elszámolással, számlázással, díjfizetéssel, méréssel, valamint a fizetési késedelem miatt végrehajtott felfüggesztéssel, vagy kikapcsolással, illetve a tartozás rendezését követően a felhasználó ellátásba történő ismételt bekapcsolásával kapcsolatos panasz	fogyasztóvédelmi hatóság	MEKH
b) ha az a) pontban feltüntetett panasztípus szerződés nélküli vételezéssel, szabálytalan vételezéssel vagy ezek jogkövetkezményeivel is kapcsolatos	MEKH	
c) szerződés nélküli vételezés, szabálytalan vételezés és ezek jogkövetkezményeivel kapcsolatos panasz	MEKH	

Forrás: a szerző saját szerkesztése

2. táblázat

A leggyakrabban előforduló panaszok hatósági hatáskör szerinti felosztása

MEKH	Fogyasztóvédelmi hatóság
szerződéskötés, felhasználóváltás	lakossági felhasználónál történő hibás mérés
szerződésszegések (szabálytalan vételezés, szerződés nélküli vételezés)	lakossági számlázás, elszámolás, mérés
műszaki, csatlakozási kérdések	lakossági felhasználó számlatartozás miatti ki- és visszakapcsolása
feszültségpanasz, gázminőség	számlakép előírások betartása
kereskedőváltás	társasházi számlázás, elszámolás, mérés
a védendő fogyasztók kezelése	
nem lakossági számlázás, mérés, kikapcsolás	

Forrás: MEKH hatásköri jegyzék

4.2. A villamosenergia- és a földgázszolgáltatással összefüggő műszaki panaszok kivizsgálására hatáskörrel rendelkező hatóság

A Budapest Főváros Kormányhivatalának egyes ipari és kereskedelmi ügyekben eljáró hatóságként történő kijelöléséről, valamint a területi mérésügyi és műszaki biztonsági hatóságokról szóló 365/2016. (XI. 29.) Korm. rendelet jelöli ki²⁰ a műszaki biztonsági hatóságot. A kormányrendeletben foglaltak szerint műszaki biztonsági feladatkörben jár el a fővárosi és megyei kormányhivatal. Hatáskörük kiterjed a VET szerint a hálózati csatlakozással összefüggő tervek kivitelezésre való alkalmasságának elbírálására, továbbá ellátják a GET szerint a fogyasztói vezetékek üzembe helyezésének földgázelosztó általi, a VET szerint a hálózati csatlakozás üzembe helyezésének hálózati engedélyes általi üzembe helyezésének megtagadása esetén az üzembe helyezés elrendelésével kapcsolatos feladatokat.

Amennyiben törvény vagy kormányrendelet eltérően nem rendelkezik, akkor a műszaki biztonsági hatóság jár el a VET szerinti csatlakozó-, összekötő és felhasználói berendezések, villamos művek tekintetében. A műszaki biztonsági hatóság ebben a hatáskörében engedélyezési és hatósági ellenőrzési jogkört gyakorol, a villamos összekötő vagy felhasználói berendezés üzembe helyezése esetén a balesetelhárítási, illetve az élet-, testiépség-, egészség- és vagyoni védelmet, valamint az üzembiztonságot szolgáló jogszabályi rendelkezések megtartásának vizsgálata céljából villamos biztonságtechnikai ellenőrzést folytat le igazgatási szolgáltatási díj ellenében.

5. Összefoglalás

A panaszkezelési modellekben a hatáskörök megosztásának logikáját leginkább úgy lehet megközelíteni, hogy ahol az eljárások célja a békéltetés és az álláspontok közelítése, ott inkább a széles körű panaszkezelés a jellemző. Míg azokban az országokban, ahol a panaszkezelési fórum hatósági jelleggel bír, ott a jogszabályok által biztosított hatáskörben végzik a panaszkezelést, így a hatóságok profiljába tartozó ügyekben lehet eljárás indítását kezdeményezni.

A tárgyalt nemzetközi példák közös jellemzője, hogy a panaszosnak első lépésként a szolgáltatóval kell megkísérelnie panasza rendezését. Ezen országokban a panaszkezelési eljárás tartalmaz mediációs jellegű eszközöket, tehát vagy tárgyalást tartanak, vagy pedig az érintett felek – panaszos és szolgáltató – kölcsönösen reagálhatnak egymás nyilatkozatára és akár a vitarendező fórum által kialakított álláspontra is.

²⁰ A fogyasztóvédelmi hatóság kijelöléséről szóló 365/2016. (XI. 29.) Korm. rendelet 13. §, 14. §

A magyar modell és a nemzetközi példák abban hasonlítanak, hogy a fogyasztónak előzetesen a szolgáltatójához kell fordulnia panaszával. A magyar hatósági eljárás ugyanakkor nélkülözi a békéltetési jelleget. Az eljárás célja nem az álláspontok közelítése, hanem annak megítélése, hogy a szolgáltató intézkedései mennyiben feleltek meg a jogszabályokban foglaltaknak.

Belgiumban jellemzően a szerződéssel, vagy az energiaszolgáltatáshoz kapcsolódó mellékszolgáltatással kapcsolatban felmerülő panaszokkal lehet az SME-hez fordulni. Írországbán a CRU általános hatáskörrel rendelkezik, így eljárhat például számlázást, kereskedőváltást, hibás mérést, hirdetést és tájékoztatást, csatlakozás költségeit és folyamatát kifogásoló panaszügyekben, illetve vészhelyzetekben is. A francia ombudsmani rendszer célja és eszköze a békéltetés, egyaránt eljár a kereskedővel és a hálózati engedéllyessel szemben felmerülő vitás ügyekben.

Magyarországon a fogyasztóvédelmi hatáskör megosztott a fogyasztóvédelmi hatóság és a MEKH között, a műszaki-biztonsági kérdésekben pedig más hatóság jár el. Ha a fogyasztó ügyének rendezésére a hatósági utat választja, akkor meg kell választania a megfelelő hatóságot, amely a panaszának kivizsgálására hatáskörrel rendelkezik. Fontos, hogy ezt megelőzően az érintett szolgáltatóhoz kell fordulnia panaszával²¹.

A hazai jogalkotó lehetővé tette, hogy a fogyasztók az energiafogyasztásukkal kapcsolatos problémáik rendezésére hatósági segítséget vehessenek igénybe. A hatóságok szakterületének – hatáskör, feladatkör – szabályozásával az egyes panasztípusok egyenszilárd kezelését, az egységes és kiszámítható jogalkalmazási gyakorlat megteremtését, erős jogérvényesítési eszközök alkalmazását biztosította. Az egyes panasztípusokban a jogalkotó a hatáskört ahhoz a hatósághoz rendelte, amelynél a legszélesebb körű szakmai tapasztalat és szakértelem koncentrálódik az adott kérdésben.

Ez a logikus hatáskörmegosztás az energiafogyasztási életciklus folyamán keletkező problémák megoldását jelentősen elősegíti, mivel a hatósági panaszkezelés szakértő, kötelező jogi erővel bíró, gyors megoldást kínál a fogyasztók részére. Előnyös a fogyasztó számára a hatóság eljárési határidőhöz kötöttsége. A hatóság a kérelemre induló eljárásban a jogszabályban rögzített határidőn belül döntést hoz, így a fogyasztó problémájára viszonylag gyorsan megoldást találhat. További előny, hogy a hatóság eljárását szigorú eljárési és anyagi jogszabályok mentén folytatja le, így a fogyasztó pontos képet kap arról, hogy a szolgáltató magatartása megfelelt-e a vonatkozó jogszabályokban foglaltaknak. A panaszügyekben induló eljárások további kétségtelen előnye, hogy a fogyasztó számára az eljárás ingyenes, a döntés pedig kötelező jogerővel bír a döntés címzettjei számára. A fentiekben ismertetett hatósági panaszkezelés

²¹ 2008. évi XL. törvény 64. § (5) és 2007. évi LXXXVI. törvény 57. § (6)

fontos eszköze a szolgáltató és a fogyasztó közötti aszimmetria mérséklésének, valamint a nemzetközi és a hazai gyakorlatban egyaránt elismert szerepet kap az erős fogyasztóvédelem megteremtése érdekében.

Források jegyzéke:

- http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_zhc060a.html (letöltés dátuma: 2021. március 25.)
- <https://www.creg.be/fr/>, (letöltés dátuma: 2021. március 25.)
- <https://www.mediateurenergie.be/fr/presentation>, (letöltés dátuma: 2021. március 25.)
- <https://www.mediateurenergie.be/fr/exemples> (letöltés dátuma: 2021. március 25.)
- <https://www.cru.ie/home/complaint-form/energy/> (letöltés dátuma: 2021. március 25.)
- <https://www.cru.ie/home/complaint-form/energy/log-complaint-cru/> (letöltés dátuma: 2021. március 25.)
- <https://www.energie-mediateur.fr/en/home/> (letöltés dátuma: 2021. március 30.)
- A fogyasztóvédelmi hatóság kijelöléséről szóló 387/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet
- A földgázellátásról szóló 2008. évi XL. törvény
- A villamos energiáról szóló 2007. évi LXXXVI. törvény
- Az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény
- Magyar Energetikai és Közmű-Szabályozási Hivatalról szóló 2013. évi XXII. törvény

KÖZTULAJDONÚ GAZDASÁGI TÁRSASÁGOK ÚTON A TÁRSADALMI FELELŐSSÉGVÁLLALÁS FELÉ? - EGY KORMÁNYRENDELET ÚJSZERŰ OLVASATA ^{*1}

Puskás Ágnes²

A határok nélküli világunk szabta bizonytalanságérzet, a globális társadalom egy részének a jóléte, valamint a környezetért való aggodalom a XXI. századra egy tudatosabb emberképet faragott, személyiségünknek egy új oldalát formálja, ami keresi azokat az információkat, amellyel kontroll alatt tarthatja (vagy legalább úgy érezheti) életét, vagy felelősebb döntést hozhat mindennapos cselekvéseit illetően. Tudatos vásárlóként tudni akarjuk, hogy az adott termék honnan származik, pontosan mi van benne, azért hogy eldönthessük, hogy az étkezési szokásainknak vagy etikai elveinknek megfelelő-e. Tudatos állampolgárként látni akarjuk, hogy a közpénz felhasználása jogszerű keretek között zajlik-e, tudatos munkavállalóként tudni akarjuk, hogy a munkáltató működése összeegyeztethető-e magánéleti értékrendszerünkkel.

Tudatosságunk mögött számos elvárás húzódik meg, amelyek közül egy a vállalkozások etikus, felelős működésére vonatkozó igényünk. A 21. század vállalatai egyre érzékenyebbek e téma iránt, és egyre inkább állítják üzletpolitikájukat a társadalmi felelősségvállalás (corporate social responsibility, CSR, responsible business conduct, RBC) és etika elvek szolgálatába.

1. Bevezetés

Hazánkban 2019. év végén született egy sokat kritizált, alkalmazásának kezdő időpontját többször elhalasztott kormányrendelet, nevezetesen a köztulajdonban álló gazdasági társaságok belső kontrollrendszeréről szóló 339/2019. (XII. 23.) Korm. rendelet, amelyben van egy rejtett lehetőség arra, hogy az állami és önkormányzati tulajdonú gazdasági társaságok működésüket úgy gondolják végig és egyben újra, hogy a jövőbeli folyamatokban az etikai elvek, hovatovább a társadalmi felelősségük erőteljesebben mutakozzon meg.

A tanulmányom célja, hogy felhívja a figyelmet erre az új olvasatra, és rámutasson arra, hogy hogyan tehetőek meg az első lépések e szemlélet kialakításának irányába. Írásom első részében azt mutatom be, hogy mit jelent a

* DOI 10.21867/KJK/2021.1.2.

¹ A tanulmány az Innovációs és Technológiai Minisztérium ÚNKP-20-4 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból Finanszírozott

szakmai támogatásával készült.

²Puskás Ágnes, doktorvárományos, DE-ÁJK, Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

társadalmi felelősségvállalás a vállalkozások részéről, a második részben pedig, azt kívánom felvillantani, hogy hazánkban a 2021. január 1-jétől alkalmazandó Korm. rendelet hogyan rejt magában egy lehetőséget arra, hogy a köztulajdonú gazdasági társaságok működése elmozduljon a társadalmi felelősségvállalás irányába.

2. A társadalmi felelősségvállalás (corporate social responsibility, CSR), és a felelős üzleti magatartás (responsible business conduct, RBC) jelentése

Mitől lesz egy vállalat működése társadalmilag felelős? Erre a kérdésre bátor vállalkozás lenne egzakt választ adni. Egységes CSR értelmezés nincs a szakirodalomban, Marrewijk a CSR-t „egy általánosan definiált koncepcióként” azonosítja.³ Azonban van néhány olyan fogalmi jellemző, ami a meghatározások jelentős részében megjelenik, így segít közelebb kerülni a CSR lényegének megértéséhez.

Legelőször a CSR „alanya” maga a vállalat, amely nagyvállalat vagy kis- és középvállalkozás egyaránt lehet.⁴ A fogalom eleinte személyhez, az „üzletemberhez” kötődött, a '60-as években ez kikopott, és maguk a vállalatok váltak alanyaivá. A fogalmi diszciplinárizáció legkorábbi szakaszában három olyan karaktere rajzolódott ki, amely alapvetően határozza meg a jelenséget: ilyen az önkéntesség, a gazdasági, jogi kötelezettségen túli mivolta és az társadalom érdekeihez igazodása. A CSR a fogalom-meghatározások szerint a „szociális jót” testesíti meg, azaz mindazokat a vállalásokat, amelyek enyhíteni kívánják a cég tevékenységének káros társadalmi, környezeti hatásait vagy ezen túlmenően kívánnak meg társadalmi problémák megoldásához és a környezeti fenntarthatósághoz hozzájárulni.⁵ Egészen a 80-as évek végéig a fogalom-meghatározásokban nem találkozunk a környezeti aspektussal, arra a '90-es évek elejétől terelődött nagyobb figyelem, és vált hangsúlyossá.⁶

A társadalmilag felelős cselekvés mindig jogi és gazdasági kötelezettségen túli, azaz – legszűkebb értelemben – nem nevezhető CSR-nak mindaz, ami jogszabályba foglalt kötelezettségen nyugszik.⁷ A CSR magatartás általánosságban átlátható, etikus viselkedés, üzleti gyakorlat, amely hatóköre

³ Marrewijk, Marcel van (2003): Concepts and definitions of CSR and Corporate Sustainability: Between Agency and Communion. *Journal of Business Ethics* Vol. 168. No. 4. pp. 95-105.

⁴ Carroll Archie B. (1994) Social Issues in Management Research, *Business and Society*, Vol. 33. No.1, pp. 5-29.

⁵ Editor's Comments (2020): Is Research on Corporate Social Responsibility Undertheorized?, *Academy of Management Review* Vol. 45. No. 1. pp. 1-6.

⁶ Dahlsrud, Alexander (2008): How Corporate Social Responsibility is Defined: an Analysis of 37 Definition, *Journal of Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, Vol. 15. No. 1. pp. 1-13.

⁷ Carroll Archie B. (1999): Corporate Social Responsibility – Evolution of a Definitional Construction. *Business and Society*, 1999, No. 3, pp. 268-295.

túlmutat a vállalaton, a belső működésen túl megjelenik a partnerekkel való kapcsolatokban.

A felelős üzleti magatartást érintően joggal merülnek fel bennünk ambivalens érzelmek. A jelenség kétarcú: takarhat valódi elköteleződést és értékvállalást, és szolgálhat pusztán marketingeszközként sekélyebb tartalom mellett. Épp ezért különösen fontos, hogy miként viszonyul az állam a felelős üzleti magatartás témaköréhez, miként vállalhat szerepet abban, hogy a valódi értékvállalást elősegítse. Ennek érdekében mára kialakulni látszik a felelős üzleti magatartásnak egy nemzetközi, uniós és tagállami szabályrendszere, amely soft law normákon keresztül tereli a vállalkozásokat az etikus és felelős működés irányába, erősítve az átláthatóságot és megbízhatóságot.⁸

Hazánk témához való viszonyulása, tervei és konkrét cselekvései kiforratlanok, az intenzív globális folyamatok ellenére nem látszik igény és valódi szándék az azokba való becsatlakozásra. Azt gondolom, hogy a közeljövő nemzetközi fogyasztói és szabályalkotó trendjei ezt formálni fogják, és nem lesz elkerülhető az állami beavatkozás. Mivel kulturális okokból nem alakult ki a szemléletnek olyan társadalmi bázisa, amely a folyamatokat alulról katalizálhatná, így hiábavaló azt remélni, hogy a társadalmi folyamatok alulról kialakítják hazánkban a felelős üzleti magatartás kultúráját.

3. A 339/2019. (XII. 23.) Korm. rendelet, mint eszköz a köztulajdonú gazdasági társaságok társadalmi felelősségének kialakítása útján

A köztulajdonban álló gazdasági társaságok belső kontrollrendszeréről szóló 339/2019. (XII. 23.) Korm. rendelet értelmében egyes – hatálya alá tartozó – köztulajdonban álló gazdasági társaság első számú vezetője olyan kontrollkörnyezetet alakít ki, amelyben – többek között – az etikus működést és a jogszabályoknak való megfelelést célul kitűző szervezeti kultúra jön létre, valamint az etikai elvárások meghatározottak, ismertek és elfogadottak. Így tehát a gazdasági társaság vezetője a belső kontrollrendszer kialakítása és működtetése kapcsán meghatározza és megismerteti azokat az etikai elveket, amelyek tevékenységük során betartandóak, illetve gondoskodik azok elfogadtatásáról.

Az etikus viselkedés vállalati normái magukba foglalhatnak minden olyan stratégiai célkitűzést, elvi deklarációt, amely erősíti a társadalom iránti felelősséget a cég működésében, mely hozzájárul a fenntartható fejlődéshez – beleértve a társadalmi jólétet és egészséget is –, figyelembe veszi az érintettek elvárásait, megfelel az alkalmazandó jogszabályoknak és a nemzetközi viselkedési normáknak, a szervezet valamennyi területén integráltan megjelenik, és azt a vállalat kapcsolatain keresztül érvényesíti.”⁹

⁸ Kun Attila (2009): *A multinacionális vállalatok szociális felelőssége, CSR alapú szabályozás kontra (munka)jogi szabályozás*. Budapest, Ad. Librum Kft.,

⁹ ISO 26000 (2008) Guidance on Social Responsibility.

Kétségekívül egy tágabb kontextusban értelmezhető minden olyan törekvés, amely egy vállalkozás profitorientált működésébe etikai elveket kíván integrálni. Jogosan sugallja azt a kérdést, hogy lehet-e a jól működő piaci rendszer több, mint egy önérték által hajtott gépezet? Az etikus közgazdástannal, etikus üzlet hívei szerint a válasz egyértelműen igen. A gazdaságnak figyelmet kell fordítania az etikai normákra és a társadalmi kötődésekre is és egy jól megtervezett emberi intézményt kell kialakítania, ha valódi értékek előállítása a cél. Az új irányvonal szerint az üzleti etika és a gondoskodás közgazdaságtana már nem paradoxon. A gazdasági élet akkor lehet egészséges, ha étellel teli, gondoskodó és felelősségteljes, így az etika nem pusztán opció, hanem követelmény.¹⁰ Az etikus közgazdaságtani gondolkodás integrálja az etikai és közgazdaságtani elveket, igazságos, tisztességes, fenntartható „haszonszerzésre törekszik, szemben a politikai liberalizmust leképező neoklasszikus közgazdasági irányzatokkal, amelyek a racionális individuumok emberképét állítják középpontba.” Nem pusztán a jelen tényeinek ok-okozati összefüggéseit elemzi, hanem szembesíteni kíván azzal, hogy „minek kellene lenni”, jövőorientált, helyre kívánja tenni a természet rendjét.¹¹ És miért fontos, hogy egy köztulajdonban álló gazdasági társaság minél szélesebb körben építsen be etikai elveket a működésébe? A válasz triviálisnak hangzik: a példamutatás, a szemléletformálás és a vállalati kultúraalakítás céljából.

A példamutatás nem pusztán hangzatos deklarációkat és látszólagos vállalásokat jelent, hanem valódi etikai elveken nyugvó stratégiát, belső szabályrendszert és intézkedéseket, amely nem a vállalat határáig tart, hanem kiterjesztett hatókörrel, hiszen a köztulajdonú gazdasági társaságok szerződéses kapcsolataikon keresztül is hatással lehetnek a felelős üzleti környezet kialakítására.

Az etikus működés irányába az első lépés a valódi elköteleződés, stratégia, az alapelvek meghatározása és annak egy hiteles, jól kidolgozott, széleskörű felelősségvállaláson alapuló etikai kódexben rögzítése, és betartatását biztosítani hivatott nyomon követési és szankciórendszer megteremtése. Az etikai kódex alkalmas dokumentuma annak, hogy a vezető a szervezettel kapcsolatos általános elveket rögzítse a foglalkoztatással, korrupció megelőzésével, a verseny tisztaságával, vagy éppen a társadalmi felelősségével összefüggésben, amely egy elvi minimumként szolgál valamennyi cégen belüli szabályzat elkészítéséhez. Ha például az etikai kódex rögzíti a cég fenntarthatóság iránti elkötelezettségét, az továbbgyűrűzhet a beszerzési szabályzatba, ahol részletezhető, hogy a tárgyi eszközök beszerzése során miként kell környezeti szempontokat figyelembe venni. Ezen túlmenően a közbeszerzési törvényünk lehetőséget biztosít arra, hogy az értékelési szempontrendszer és különleges szerződéses feltételek között előírjanak olyan

¹⁰ Nielsen, Julie A., (2019): *Emberarcú Közgazdaságtan*. Budapest, Pallas Athene.

¹¹ Kocziszký György (szerk.) (2019): *Etikus közgazdaságtan*. Budapest, Magyar Nemzeti Bank.

többletkövetelményeket, amelyek társadalmilag felelős magatartást várnak el az ajánlattevőtől a munkavállalók illetve hátrányos helyzetű munkavállalók jogainak vagy szociális jogoknak kiteljesedéséhez. Különleges szerződéses feltételként például előírható, hogy az ajánlattevő a teljesítés során megváltozott munkaképességű személyt alkalmazzon, vagy a teljesítés során egyes környezeti vagy szociális szempontokat érvényesítsen.

Ha az etikai kódex kinyilvánítja az esélyegyenlőség érvényesülésének fontosságát, különös tekintettel a nők hátrányos megkülönböztetésének tilalmára, az megjelenhet konkrét gyakorlati munkáltatói intézkedésekben. Így például a munkavégzés rugalmas kereteinek kialakításában, vagy home office szabályzatban kezelhetőek olyan nehézségek, amellyel jellemzően a női munkavállalók találkoznak gyermekvállalás esetén, valóban egyenlőbb munkavégzési feltételeket teremtve. Ha egy etikai kódexben kinyilvánítja egy cég az emberi jogok érvényesülésének biztosítását, azt nem pusztán önmagára nézve, de partnerei tekintetében is érvényesítheti. Ennek egyik eszköze egy olyan klauzula beépítése a cég külső partnerekkel kötött szerződéseibe, amely rendkívüli felmondási oknak minősíti azt, ha a szerződő féllel szemben bebizonyosodik, hogy emberi jogsértést követett el.

A Korm. rendelet tehát a jelentősebb gazdasági erejű köztulajdonú gazdasági társaságoktól egy kontroláltabb, felelősebb működést vár el, és arra kényszeríti a vállalat vezetőit, hogy helyezték új alapokra annak működését. A vállalat vezetőjének értékítélete illetve a tulajdonosi elvárások határozzák meg azt, hogy a Korm. rendelet végrehajtása során megelégednek a működés jogszerű kereteinek kialakításával, avagy a compliance szint felett elindulnak egy társadalmilag felelősebb keretrendszer kidolgozása felé, amelyre vonatkozóan a nagyvállalatok önszabályozásának szférája számos jó gyakorlatot alakított ki.

A Korm. rendelet szabályai átültetésének első évében járunk, sok jogértelmezési nehézséggel és kétellyel állunk szemben, azonban az átalakítás között azt is észrevehetjük, hogy ha van szándék a kötelező minimum elvén túlnézni, akkor a jogszerűség mellett egy felelősebb működés kialakításának irányába is meglehetjük az első lépéseket.

Források jegyzéke:

- Carroll Archie B. (1994) Social Issues in Management Research. *Business and Society*, Vol. 33. No.1, pp. 5-29.
- Carroll Archie B. (1999): Corporate Social Responsibility – Evolution of a Definitional Construction. *Business and Society*, 1999, No. 3, pp. 268–295.

- Dahlsrud, Alexander (2008): How Corporate Social Responsibility is Defined: an Analysis of 37 Definitions. *Journal of Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, Vol. 15. No. 1. pp. 1-13.
- Editor's Comments (2020): Is Research on Corporate Social Responsibility Undertheorized? *Academy of Management Review* Vol. 45. No. 1. pp. 1–6.
- Marrewijk, Marcel van (2003): Concepts and definitions of CSR and Corporate Sustainability: Between Agency and Communion. *Journal of Business Ethics* Vol. 168. No. 4. pp. 95-105.
- ISO 26000 (2008) Guidance on Social Responsibility.
- Kocziszky György (szerk.) (2019): *Etikus közgazdaságtan*. Budapest, Magyar Nemzeti Bank
- Kun Attila (2009): *A multinacionális vállalatok szociális felelőssége, CSR alapú szabályozás kontra (munka)jogi szabályozás*. Budapest, Ad. Librum Kft.,
- Nielsen, Julie A., (2019): *Emberarcú Közgazdaságtan*. Budapest, Pallas Athene.

SZÖVETSÉGES VAGY ELLENFÉL? – AZ EU-USA „DIGITÁLIS KERESKEDELMI HÁBORÚJÁNAK” MARGÓJÁRA *

Bak Márton Ferenc¹

A legnagyobb világgazdasági szereplők egyre éleződő konfliktusa figyelhető meg napjainkban. A nemzetközi kereskedelem szereplőinek súlya egyre inkább szélsőségessé válik, csak az USA, az Európai Unió és a Kínai Népköztársaság a világkereskedelmi forgalom 42%-át bonyolítja,² így ezen szereplők viszonya határozza meg napjaink globális gazdaságát. A 2020-as amerikai választások fényében felmerül a kérdés, hogy partnerre talál-e az Európai Unió Joe Biden adminisztrációjában a digitális platformok monopóliumának megtörése tekintetében?

1. Bevezetés

Sokszor tapasztalhatjuk azt, hogy Európai Unióval ellentétben a világkereskedelem másik két nagy szereplője, Kína és az Egyesült Államok kevésbé megosztott - mind gyakorlati mind jogi szabályozási megoldásokat tekintve – így képes a gyors, egységes reakcióra a gazdaságukat érő kihívások és problémák kezelésére.

Az uniós közös kereskedelempolitika meghatározása számos „buktatót” rejt magában, mivel a kizárólagos hatáskörök gyakorlása során gyakran hatással vannak megosztott, vagy tagállami hatáskörben lévő szakpolitikákra, így a kizárólagos hatáskör gyakorlása gyakran akadályokba ütközik. A 2020-as amerikai választások fényében felmerül a kérdés, hogy partnerre talál-e az Európai Unió Joe Biden adminisztrációjában a digitális platformok monopóliumának megtörése tekintetében?

A napjainkban tartó transzatlanti gazdasági ellenségeskedés egyik fő mozgatórugóját, a digitális óriásvállalatok körüli versenyjogi és adózási problémák képezik. Az Atlanti óceán mindkét oldalán súlyos aggályok merültek fel ezen monopolisztikus óriáscégek versenyellenes gyakorlatával és egyre növekvő politikai befolyásával kapcsolatban, azonban korántsem egyértelmű, hogy az amerikai óriáscégek megregulázása Európában miért állna érdekében az USA-nak.

Mint ismert a digitális óriáscégek nagyrészt amerikai vállalatok, amelyeknél óriási gazdasági hatalom és innovációs potenciál koncentrálódik, s a legtöbb esetben nincs versenytársuk saját piacaikon. Mindennek fő oka, hogy ezen vállalatoknak a digitális kor hajnala óta rendelkezésükre állt az Egyesült

* DOI 10.21867/KjK/2021.1.3.

¹ Bak Márton Ferenc, joghallgató, DE-ÁJK

² Eurostat: Nemzetközi árukereskedelem kivonatolt anyagai, elérhető: <https://cutt.ly/ZhQ0XUI> (letöltés dátuma: 2020. október 5.)

Államok óriási piaca és fogyasztóinak tömege a növekedéshez, ebből kifolyólag példátlan tőkefelhalmozásra voltak képesek. Ennél fogva olyan piaci pozíciókra tettek szert, mely alkalmas az erőfölénnyel való visszaélésre.

2. Problémák és válaszok

Joe Biden elnökségétől egyértelműen a Donald Trump alatt fagyossá vált transzatlanti kapcsolatok javulását ezzel párhuzamosan az elakadt TTIP tárgyalások lehetséges folytatását várják a szakértők, azonban kérdés, hogy a nagy amerikai technológiai cégek támasztotta versenyjogi problémák vonatkozásában támogatóra talál-e Margrethe Vestager az új amerikai elnök személyében.

Az Európai Unió a 2010-es évektől kezdődően nagyszabású antitröszt eljárásokat indított a technológiai monopol cégek ellen (a legjelentősebbek a Google anyavállalata, az Alphabet inc. ellen indítottak), melyek eurómilliárdos büntetésekkel végződtek.

Elmondható, hogy míg Trump viszonya rendkívül rossz volt a Big Data vállalatokkal (ez a rossz viszony a jelenlegi elnökválasztási kampányban csúcsosodott ki), az Európai Unió ellenük indított versenyjogi eljárásait beillesztette protekcionista retorikájába és egyenesen az Egyesült Államok elleni támadásként értelmezte azokat, kijelentve, hogy a technológiai óriásvállalatokra vonatkozó jogi lépések az USA hatáskörébe tartoznak.

Globális problémát okoz az is, hogy a digitális gazdaság adóztatása még nem megoldott kérdés, komoly igény van ugyan az egységes digitális adórendszer kidolgozására, de mindeddig erre nem került sor. Az Egyesült Államok csak és kizárólag nemzetközi alapokon nyugvó adózási megoldást fogad el, s ahol tudja, igyekszik lassítani annak tető alá hozását. Mindebből kifolyólag a vizsgált vállalatok gyakran élnek az adóelkerülés különféle eszközeivel is.

3. Hiányzó uniós hatáskörök vagy nem megfelelő szabályozás?

Eközben az Unió rendkívül aktív, dán versenyjogi biztos, Margrethe Vestager jelenleg a legnépszerűbb uniós biztos, amiben nagy szerepe van a monopolhelyzetben lévő technológiai óriások elleni fellépésének.³ Ennek köszönhetően az Európai Unió lett az ilyen típusú törekvések úttörője, és kiemelt ügyként kezeli a digitális gazdaságra vonatkozó szabályozás kidolgozásának ügyét. Mind a francia digitális adó bevezetése, mind az uniós

³ <https://ado.hu/ado/vestager-mihamarabb-adot-vetne-ki-a-digitalis-oriascegekre/> (letöltés dátuma: 2020. október 5.)

intézmények modern szabályozást sürgető állásfoglalásai⁴ ezt a tendenciát igazolják.⁵

A Trump adminisztráció mind a nemzeti szintű (francia digitális adó), mind a nemzetközi szintű (OECD tárgyalások a digitális vállalatok egységes adóztatásáról) megoldást ellehetetlenítette. A transzatlanti kereskedelmi viszálykodás egyik „hadszínterét” ez a konfliktus adta, melynek során az USA büntetővámokat vetett ki az európai termékekre a versenyjogi bírságokra válaszul. Belföldön azonban elkerülhetetlenül a figyelem központjába kerültek a tech cégek, és a Trump adminisztráció hajlott is a vele alapvetően ellenséges óriásvállalatok elleni lépésekre és hatalmas volumenű trösztellenes eljárást indított a Google és az Apple ellen, valamivel később pedig a Facebook ellen is eljárás indult. Donald Trump Kínával szemben folytatott kereskedelmi háborúja is érzékenyen érintette a Big Data cégeket (különösen az Apple-t), tekintve, hogy az óriási kínai piacon rendkívüli árbevételt realizáltak⁶, a kínai piachoz való szabad hozzáférés erős motiváció lehet a szilícium völgyi óriásoknak az oldálváltásban.

A szóban forgó vállalatok monopol helyzete és egyre növekvő politikai befolyása a nemrégiben lezajlott amerikai elnökválasztás egyik fő témáját alkotta. A végül győztesként kikerülő Joe Biden kampányában kilátásba helyezte a social media platformok számára kulcsfontosságú, az amerikai távközlési törvény 230. cikkelyének (ez a jogszabály biztosítja, hogy a platformok ne lehessenek perelhetők a felhasználók által közzétett tartalomért) visszavonását, mindezt azzal indokolva, hogy teret enged az álhíreknek és ezáltal dezinformációnak. Biden és környezete tehát elsősorban a politikai nyilvánosságban betöltött szerepük miatt támadná a tech cégeket, azonban a demokrata párt balszárnya Bernie Sanders és Elizabeth Warren vezetésével egyenesen a vállalatok feldarabolását tűzte ki célul.⁷

A digitális monopóliumok körül tehát ha úgy tetszik „elfogyott a levegő”, tekintve, hogy Donald Trump által kialakított világgazdasági környezet korántsem volt kedvező számukra, valamint eljárások és szenátusi meghallgatások sora indult ellenük. A két demokrata elnökjelölt közül Bernie

⁴ A Tanács (2020/C 202 I/01) következtetései Európa digitális jövőjének alakításáról. Elérhető: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a20z0009.cou>

⁵ <https://www.gouvernement.fr/en/digital-tax> (letöltés dátuma: 2020. október 5.)

⁶ Vajna Tamás (2018): A legnagyobb amerikai tech-óriások százmilliárdos bevételét veszélyezteti Donald Trump kereskedelmi háborúja. Elérhető: <https://qubit.hu/2018/05/16/a-legnagyobb-amerikai-tech-oriasok-szazmilliardos-bevetelet-veszelyeztet-donald-trump-kereskedelmi-haboruja> (letöltés dátuma: 2020. október 5.)

⁷ Elizabeth Culliford (2020): Where U.S. presidential candidates stand on breaking up Big Tech. Elérhető: <https://www.reuters.com/article/us-usa-election-tech-factbox-idUSKBN1ZN16C> (letöltés dátuma: 2020. október 5.)

Saunders megválasztása katasztrofális következményekkel járt volna, tekintve, hogy a demokraták bal szárnyának támogatását élvező jelölt kimondottan a tech cégek feldarabolásával és befolyásuk drasztikus csökkentésével kampányolt. Így maradt a „mérsékelt-demokrata” Joe Biden, aki ugyan osztotta az óriáscégekkel kapcsolatban felvetett aggályokat, azokat elsősorban politikai és nem gazdasági vagy versenyjogi szempontból kritizálta. Ennek megfelelően helyezkedni kezdtek a szóban forgó vállalatok, és felsorakoztak Joe Biden mellé. Az Alphabet Inc. 21 millió, a Microsoft 17 millió, Amazon 8,9 millió, a Facebook 6 millió, az Apple Inc. pedig 5,7 millió dollárral támogatta a demokrata jelölt kampányát.⁸ A választás hajrájában, valamint az azt követő napokban pedig sorra „tiltották le” Donald Trump, még hivatalban lévő amerikai elnök fiókjait a platformjaikon, valamint bevallották, hogy megakadályozták bizonyos, Biden számára hátrányos hírek terjesztését.⁹ Megállapíthatjuk, hogy gesztusokban nem volt hiány Joe Biden felé, az azonban még kérdéses, hogy mindezek elérik a céljukat, vagyis, hogy szövetségesre találnak-e az új amerikai adminisztrációban a tech cégek egyeduralmuk fenntartására?

Források jegyzéke:

- A Tanács (2020/C 202 I/01) következtetései Európa digitális jövőjének alakításáról
- Chris Fox: Twitter and Facebook's action over Joe Biden article reignites bias claims. Elérhető: <https://www.bbc.com/news/technology-54552101> (letöltés dátuma: 2020. október 5.)
- Elizabeth Culliford (2020): Where U.S. presidential candidates stand on breaking up Big Tech. Elérhető: <https://www.reuters.com/article/us-usa-election-tech-factbox-idUSKBN1ZN16C> (letöltés dátuma: 2020. október 5.)
- Eurostat: Nemzetközi árukereskedelem kivonatolt anyagai, elérhető: <https://cutt.ly/ZhQ0XUJ> (letöltés dátuma: 2020. október 5.)
- <https://ado.hu/ado/vestager-mihamarabb-adot-vetne-ki-a-digitalis-oriascegekre/> (letöltés dátuma: 2020. október 5.)
- <https://www.gouvernement.fr/en/digital-tax> (letöltés dátuma: 2020. október 5.)

⁸ Sissi Cao-Jorden Zakarin: Big Tech and CEO's Poured Millions Into The Election. Here's Who They Supported. Elérhető: <https://observer.com/2020/11/big-tech-2020-presidential-election-donation-breakdown-ranking/> (letöltés dátuma: 2020. október 5.)

⁹ Chris Fox: Twitter and Facebook's action over Joe Biden article reignites bias claims elérhető: <https://www.bbc.com/news/technology-54552101> (letöltés dátuma: 2020. október 5.)

- Sissi Cao-Jorden Zakarin (2020): Big Tech and CEO's Poured Millions Into The Election. Here's Who They Supported. Elérhető: <https://observer.com/2020/11/big-tech-2020-presidential-election-donation-breakdown-ranking/> (letöltés dátuma: 2020. október 5.)
- Vajna Tamás (2018): A legnagyobb amerikai tech-óriások százmilliárdos bevételét veszélyezteti Donald Trump kereskedelmi háborúja. Elérhető: <https://qubit.hu/2018/05/16/a-legnagyobb-amerikai-tech-oriasok-szazmilliardos-bevetelet-veszelyezteti-donald-trump-kereskedelmi-haboruja> (letöltés dátuma: 2020. október 5.)

A KÖRNYEZETVÉDELMI CÉLÚ ADÓZTATÁS TENDENCIÁI AZ EURÓPAI UNIÓBAN*

Németh-Kiss Szófia¹

Napjainkban a környezetvédelem, valamint a környezetszennyezésből eredő globális problémák egyre nagyobb figyelmet kapnak a médiában és az átlagemberek hétköznapijaiban is. A környezetvédelem helyzetének feltárását a környezetvédelmi adók mutatószámain keresztül is vizsgálhatjuk. Általános tételként ismert, hogy a környezet védelme érdekében az országok adórendszerében növelni kell a környezeti adók részesedését. De minél több annál jobb? – merülhet fel bennünk a kérdés.

Az Európai Unió nemzetközi környezetvédelmi együttműködéseiben az elérni kívánt célok között szerepel a klímaváltozás visszaszorítása mellett az ökológiai rendszerek működőképességének fenntartása, a környezeti értékek megőrzése, valamint a természeti erőforrások fenntartható hasznosítása is. A fenti célok eléréséhez eszközként kínálóznak a környezetvédelmi adók bevezetése, szabályozása. Ugyanakkor nincs egységes kép és gyakorlat abban a tekintetben, hogy a környezeti adók mennyire képesek beváltani a hozzájuk fűzött reményeket. Kérdésként merülhet fel, hogy önmagában egy környezeti adó bevezetése járhat-e sikerrel, vagy szükség van arra is, hogy a szabályozás koherensen e célok mentén szülessen meg? A tagállamokban az ökoadókból származó bevételek nagysága valóban a környezetvédelmi politika sikerességét mutatja meg, vagy inkább az állam beavatkozás szükségességére világít rá? A továbbiakban ezen kérdések mentén vizsgálom a környezetvédelmi adók gyakorlatát, felvázolva egy általános képet és megoldási javaslatokat az Európai Unióban.

1. A környezetpolitika és az adópolitika összefüggései

Környezetvédelemről általánosságban a modernkori ipari forradalom óta beszélhetünk, azonban a nemzetközi környezetvédelmi szabályozás kialakulása csak a 20. század hetvenes, nyolcvanas éveire tehető, amikor megjelentek a környezet állapotának fenntartását célzó jogi aktusok, amelyek politikai cselekvéshez vezettek. Így az adórendszerekben is megfigyelhetők a különböző fejlődési szakaszok a környezettudatosság tekintetében, s immáron az Európai Unió is elkezdte ösztönözni a tagállamait arra, hogy a hangsúly a foglalkoztatást terhelő adókról átkerüljön a környezetvédelmi adók irányába. Az Ötödik Környezetvédelmi Akcióprogramban az Unió elkötelezte magát a környezetvédelem közvetett, gazdasági eszközökkel történő szabályozása

* DOI 10.21867/KJK/2021.1.4.

¹ Németh-Kiss Szófia, joghallgató, DE ÁJK

mellett, megindult a törekvés arra, hogy a környezetvédelmi szempontok minél jobban érvényesüljenek az adóztatás területén is.² A hetedik, általános uniós cselekvési programban már megállapodtak arról, hogy fokozott erőfeszítéseket tesznek a természeti tőke védelme, alacsony szén-dioxid kibocsátásra épülő növekedés és az innováció ösztönzése, valamint az emberi egészség és jólét megóvása érdekében, úgy, hogy közben a Föld erőforrásainak korlátait tiszteletben tartják. A célok eléréséhez figyelembe kell venni a környezetre gyakorolt hatásokat és a piaci jelzéseket, amelyek a tényleges költséget világítják meg. Ehhez az általánosan elismert „a szennyező fizet” elvet kell alkalmazni, a környezeti szempontból károsnak minősülő támogatásokat meg kell szüntetni, az adózásban a súlypontnak át kell kerülnie a szennyezésre.³ Ez uniós szinten viszont azért ütközik problémába, mivel az adórendszerek szabályozása – néhány a szubszidiaritásból fakadó esetkörtől eltekintve – tagállami hatáskörben van (az Európai Unió működéséről szóló szerződés 110-113. cikke).

2. A környezetvédelmi szabályozás célja és eszközei, különös tekintettel az adószabályozásra

A megfelelő környezetvédelmi szabályozás kialakítása elsődlegesen a kormány (és persze a törvényhozó hatalom) feladata. Fontos prioritásként kezelni a környezetvédelem területét, azonban nem várható el egységes szabályozás, hiszen a különböző államokban különböző szintű környezeti állapottal szembesülnek a döntéshozók és ennek alapján kell a legmegfelelőbb eszközöket alkalmazni. Ráadásul a tagállami történeti, kulturális, gazdasági jellemzők még inkább bonyolultabbá teszik a szabályozást. Ez azonban nem jelenti azt, hogy az Európai Unión belül nincs létjogosultsága az egységes szabályozás kialakításának, bizonyos téren és szinten. Bár az adókiegészítés- és szabályozás a tagállamok hatáskörében van, az uniós adópolitika célja az egységes piac zökkenőmentes működése, így törekedni kell az összehangolt, de egyedi szempontokat is figyelembe vevő környezetvédelmi adórendszer kiépítésre.⁴

A környezetvédelmi szabályozás eszközrendszerénél tekintettel kell lenni arra, hogy a tudományos nézőpont sem egységes. Általánosságban elmondható, hogy többféle eszköz áll rendelkezésre a szabályozáshoz, melyek összességében

² Az Európai Unió Ötödik Környezetvédelmi Akcióprogramja (1993-2000) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:1993:138:FULL&from=HR> (letöltés dátuma: 2020. december 7.)

³ A hetedik környezetvédelmi cselekvési program – általános uniós környezetvédelmi cselekvési program 2020-ig <https://ec.europa.eu/environment/pubs/pdf/factsheets/7eap/hu.pdf> (letöltés dátuma: 2020. december 7.)

⁴ Szigeti Cecília (2004): *Környezetvédelmi adók és általános gazdaságpolitikai eszközök hatékonysági vizsgálata a gazdasági fejlődés differenciáltságának függvényében*, PhD értekezés, Szent István Egyetem, Gödöllő, 5-7.

vegyes jellegűek. A gyakorlat, a technológia, a társadalom folyamatosan fejlődik és változik, ez a folyamat pedig magával hozza a jogi szabályozás változását is. A környezetvédelem és a jogrendszer közötti kölcsönhatás tehát e tekintetben is fennáll. Nagyobb hatékonyságot a környezetvédelmi szabályozás területén a közgazdasági eszközök jelentenek: az adók, az önkéntes megállapodás, a forgalmazható jogok és a piaci önkéntes szabályozás. Az adók alatt a környezetvédelmi adókat kell értenünk, mint például a szén-dioxid adó, a talajszennyezési adó, energiaadó, szennyvízadó.⁵ Egy másik, szintén ismert szakirodalmi álláspont a környezetpolitikai eszközrendszer két típusát különíti el, a közvetlen normatív szabályozást és a közvetett gazdasági szabályozást.⁶ A közvetlen szabályozási eszközök, a normák – például különböző célok vagy határértékek meghatározása által – kevésbé ösztönzőek, így a közvetett gazdasági szabályozás, valamint ennek eszközei – az adók, díjak, járulékok, támogatások, és a piacteremtés – jelentős szereppel bírnak, terelik a gazdasági szereplőket a megfelelő környezettudatos magatartás irányába. Itt szeretnék kitérni a Pigou féle adóra, amely a szennyező termeléssel okozott kár alapján kivetett adót jelenti. A téma szempontjából kiemelt jelentőségű externália kifejezést először *Arthur Pigou* használta, mint piaci kudarcot, olyan negatív hatásként mutatta be, amely veszteségként jelentkezik a társadalom oldalán és csak kormányzati intervencióval lehet ellensúlyozni.⁷ Ennek megvalósítását pedig az adókivetésben látta, mely ellensúlyozza valamilyen tevékenység negatív társadalmi hatásait azzal, hogy e tevékenységet végzőt fizetési kötelezettséggel terheli. Pigou féle szennyezési adó kivetése ebből következően azt célozza, hogy a nem hatékony erőforrás felhasználás – ami a szennyezést okozó termelői vagy fogyasztói tevékenység túlzott mértékében ölt testet – megszűnjön, s a gazdaság Pareto hatékonyságának javulását elérve a társadalmat a korábbinál magasabb jóléti szintre juttassa.⁸ De ez persze a valóságban sokkal nem ennyire egyszerű.

3. A környezetvédelmi adók rendszere az Európai Unióban

Látható, hogy a szabályozás rendszere rendkívül összetett, és többféle eszköz áll az államok rendelkezésére a környezeti problémák kezelésére. A témám szempontjából az ökológiai adóreform kap kiemelt szerepet, amely jelentheti a már meglévő adónemek átalakítását, valamint új, környezeti adók bevezetését is. Ha egy ország adórendszerében megjelennek az ökoadó, akkor véleményem szerint kettős hasznot jelenthetnek, hiszen a környezet minőségének javulását eredményezhetik amellet, hogy más adókötelezettségek csökkennek. Ha

⁵ Herich György (2006): *Nemzetközi adózás*, Penta Unió Kft., Pécs, 482-483

⁶ Kerekes Sándor (2007): *A környezetgazdaságtan alapjai*, Aula Kiadó, Budapest, 175-192.

⁷ Pigou, Arthur Cecil (1920): *The Economics of Welfare*, Macmillan and Co., London

⁸ Pataki György- BELA Györgyi - KOHLHEB Norbert (2003): *Versenyképesség és környezetvédelem*, [Budapest: Pénzügyminisztérium] (PM Kutatási Füzetek), 2-6.

széleskörűen értelmezzük a környezeti adókat, ebbe a rendszerbe tartoznak a díjak, járadékok, vámok és egyéb közterhek is, azaz minden olyan fizetési kötelezettség, amelynek környezeti hatása van.⁹ A XXI. századi Európai Unió környezetvédelmi adórendszereit vizsgálva mindenekelőtt megállapíthatjuk, hogy a statisztikai adatok elemzése problémás, hiszen az uniós tagállamok tekintetében nem beszélhetünk egységes adórendszerről és fogalomhasználatról. A tagállamok – a saját környezeti állapotaikhoz, illetve gazdaságukhoz mérten – különböző ökoadókat alkalmaznak, azonban nem áll rendelkezésünkre egy összehangolt környezetpolitikai rendszer. A környezetvédelmi adók abból a szempontból egységesek, hogy minden tagállamban az államháztartás bevételi oldalát növelik és az Eurostat adatgyűjtése és fogalomhasználata alapján megkülönböztethetünk energiaadókat, közlekedési adókat, valamint szennyezési és erőforrásadókat.

Az adatokat vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a legmagasabb közvetlen környezetvédelmi adóbevétellel nem a legfejlettebb, jóléti államok rendelkeznek. Például Németországban és Svédországban is körülbelül az adóbevételek 5%-át jelentik az ökoadók, ellentétben Bulgáriával vagy Lettországgal, ahol ez az érték 10% feletti.¹⁰ Ebből következtethetünk arra, hogy a környezetvédelmi adókból származó bevételek nagysága nem feltétlenül azt tükrözi, hogy az adott ország mennyire környezettudatos, inkább az állami beavatkozás szükségességét jelenti. Másrészt arra is következtethetünk, hogy a magasabb ökoadó bevétellel rendelkező tagállamokban is inkább a fiskális bevételek növekednek, melyek nem feltétlenül járulnak hozzá nagyobb mértékben a környezet állapotának javulásához.

A környezetvédelmi adóbevételek esetében érdemes megvizsgálni, hogy hogyan kerülnek visszaforgatásra a kitűzött környezetvédelmi célok elérése érdekében. Az Eurostat a környezetvédelmi kiadások körébe sorol minden olyan kormányzati kiadást, amely a környezetszennyezés okozta károsodás és negatív hatás megelőzésére, csökkentésére és felszámolására irányul. Ide tartozik például a hulladékgazdálkodás, a szennyvízkezelés, a szennyezés csökkentése, a biológiai sokféleség és a táj védelme, valamint minden egyéb környezetvédelmi kiadás.¹¹ Az adatok alapján megállapíthatjuk, hogy nincs arányban a környezetvédelmi adóbevétel a környezet védelmére fordított kiadások

⁹ Nagy Zoltán (2012): *Környezetvédelmi adózás*, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Pénzügyi Jogi Tanszék, Miskolc, 10-11.

¹⁰ Eurostat – Environmental tax revenues: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/env_ac_tax/default/table?lang=en (letöltés dátuma: 2020. december 7.)

¹¹ Government expenditure on environmental protection (2018): https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php?title=Government_expenditure_on_environmental_protection (letöltés dátuma: 2020. december 7.)

nagyságával.¹² A kevesebb környezetvédelmi adóbevétellel rendelkező tagállamok fejlettebb rendszerekkel rendelkeznek az energiaszektor, vagy akár a hulladék- és vízgazdálkodás tekintetében is, így a szennyezést terhelő adóbevételek kisebbek, ugyanakkor a fejlesztésekben folyamatosan megjelennek a fenntarthatósági szempontok. A környezeti jellegű kiadásaiuk más kiadásokba is beépülnek, amelyek közvetve szintén a környezetvédelmet segítik elő, így például a közbeszerzésekbe, vagy bármilyen más beruházásba, amely önmagában nem környezetvédelmi célú.¹³ Ilyen tekintetben az uniós pénzügyi forrásoknak is jelentősége van, hiszen a legtöbb esetben nem csak lehetőség, hanem elvárás is az ilyen források felhasználása során a környezetvédelmi, energiahatékonysági, fenntarthatósági szempontok figyelembevétele, míg a tagállami kiadási források esetében nem feltétlenül (Németországban és Svédországban jobban, mint például Magyarországon).

A téma összegzéseként arra a következtetésre juthatunk, hogy az ökoadó sokszor sajnos inkább a fiskális bevételeknek minősülnek, nem feltétlenül járulnak hozzá nagyobb mértékben a környezet állapotának javulásához, miközben hatásos eszközök lehetnének. Személy szerint úgy gondolom, hogy változás eléréséhez arra lenne szükség, hogy a környezetvédelmi adókból származó bevételeket ténylegesen a környezetvédelemre kellene fordítani, példát mutatva és ösztönzőleg hatva a piaci szereplőkre és a társadalomra. Ennek érdekében összehangoltabb adópolitikára lenne szükség nemcsak a tagállamok, hanem az Európai Unió tekintetében is, hiszen a környezetvédelmi adók szűk köre nem feltétlenül tud látható eredményekhez vezetni a globális környezetszennyezés problémájának megoldása érdekében, az egész adórendszerhez viszonyítva. Az adópolitika tekintetében is szükséges egyértelmű fenntarthatósági kritériumokat meghatározni, előtérbe kell helyezni a hosszú távú célokkal összhangban álló, a tiszta technológiákat, és ehhez kell igazítani a tagállamok adópolitikáit, különösen a környezetvédelmi adók rendszerét. Önmagában a környezeti adók nem biztos, hogy kellő eredményt tudnak elérni, így talán arra kellene törekednie a jogalkotóknak, hogy maga a környezeti szemlélet beépítésre kerüljön valamennyi ágazat- és szakpolitikába. *És hogy mit hoz a jövő?* Erre a kérdésre nehéz választ adni, így néhány fejlődési irányra hívnám fel a figyelmet. Az alacsony szén-dioxid kibocsátásra irányuló ütemtervet már 2011-ben elfogadták az Európai Unióban, több tagállam, köztük Magyarország, Németország, Franciaország vállalta ennek a 2050-ig történő

¹² General government expenditure by function (COFOG) – EuroStat (2018): https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/GOV_10A_EXP_custom_141989/default/table?lang=en (letöltés dátuma: 2020. december 7.)

¹³ Lásd ehhez: Bartha Ildikó – Bordás Péter – Horváth M. Tamás (2020): *Hős és antihős: Környezeti politika és pénzügyi szabályozás*, Pro Futuro, 10. évf., 2. szám.

megvalósítását, Svédország már 2045-re kitűzte ezt a célt, amely így több évtizedre egyértelmű jövőképet jelent, hosszútávon előre vetíti a követendő politikai irányvonalat, utat mutatva a piaci szereplőknek egyaránt, így bízunk kell ennek megvalósulásában, amely alapján talán az ökoadó szerepe és működése is átértékelésre kerül. Én bízom benne.

Források jegyzéke:

- A hetedik környezetvédelmi cselekvési program – általános uniós környezetvédelmi cselekvési program 2020-ig
<https://ec.europa.eu/environment/pubs/pdf/factsheets/7eap/hu.pdf>
(letöltés dátuma: 2020. december 7.)
- Az Európai Unió Ötödik Környezetvédelmi Akcióprogramja (1993-2000)
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:1993:138:FULL&from=HR> (letöltés dátuma: 2020. december 7.)
- Bartha Ildikó – Bordás Péter – Horváth M. Tamás (2020): *Hős és antihős: Környezeti politika és pénzügyi szabályozás*, Pro Futuro, 10. évf., 2. szám.
- Eurostat - Environmental tax revenues:
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/env_ac_tax/default/table?lang=en
- General government expenditure by function (COFOG) – EuroStat (2018):
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/GOV_10A_EXP_custom_141989/default/table?lang=en (letöltés dátuma: 2020. december 7.)
- Government expenditure on environmental protection (2018):
https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php?title=Government_expenditure_on_environmental_protection (letöltés dátuma: 2020. december 7.)
- Herich György (2006): *Nemzetközi adózás*, Penta Unió Kft., Pécs, 482-483
- Kerekes Sándor (2007): *A környezetgazdaságtan alapjai*, Aula Kiadó, Budapest, 175-192.
- Nagy Zoltán (2012): *Környezetvédelmi adózás*, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Pénzügyi Jogi Tanszék, Miskolc, 10-11.
- Pataki György - Bela Györgyi - Kohlheb Norbert (2003): *Versenyképesség és környezetvédelem*, [Budapest: Pénzügyminisztérium] (PM Kutatási Füzetek), 2-6.
- Pigou, Arthur Cecil (1920): *The Economics of Welfare*, Macmillan and Co., London.

- Szigeti Cecília (2004): *Környezetvédelmi adók és általános gazdaságpolitikai eszközök hatékonysági vizsgálata a gazdasági fejlődés differenciáltságának függvényében*, PhD értekezés, Szent István Egyetem, Gödöllő, 5-7.

Csonka Péter – Szabó Marcell¹

Az Európai Unió (továbbiakban: EU) 2018-ban fogadta el a felülvizsgált energiahatékonysági irányelvet, amely a negyedik energiacsomag részeként alapját képezi egy környezettudatos, innovatív energiaunió koncepció megvalósításának.² Az energiahatékonyság témaköre rendkívül tág, ez a bejegyzés kifejezetten az épületek energiahatékonyságával foglalkozik, amely kulcsszerepet játszik mind a környezetvédelmi törekvések, mind pedig az energiabiztonság elérésében.

1. Az épületek energiahatékonysága

Az épületek energiahatékonyságának kérdésköre rendkívül fontos és megkerülhetetlen, hiszen az energiafelhasználás döntő hányadát (40%) ez teszi ki, valamint jelentős a CO₂ kibocsátásuk is (35%). A fő problémát az jelenti, hogy az Európai Unió épületeinek 75%-a energiafelhasználást tekintve nem hatékony, ami nem meglepő, ha azt nézzük, hogy a létesítmények 35%-a több mint 50 éve épült, amikor a mai elvárásokhoz képest minimális feltételeknek kellett megfelelni az építkezés engedélyeztetéséhez. A régi, elavult és nem energiahatékony épületek renoválása elengedhetetlenné vált, azonban évente csupán az épületek 0,4–1,2%-ának felújítása történik.

A fentebb vázolt probléma orvosolására alkotta meg az Európai Unió az Épületek Energiahatékonyságáról szóló 2010/31/EU irányelvet.³ E jogi aktus egy szektorspecifikus uniós jogforrás, amelyet a 2012-es Energiahatékonysági irányelv módosított. E jogforrások elfogadása is mutatja az EU azon felismerését, hogy a meglévő épületállomány rendelkezik messze a legnagyobb energiamegtakarítási potenciállal, ezért ezen utóbbi jogforrás célja, hogy növelje az épületek felújítási arányát.⁴ Továbbá az épületeknek nagy jelentősége van az üvegházhatású gázok kibocsátása csökkentése kapcsán kitűzött azon célkitűzés elérésében, amely szerint 2050-re 1990-hez képest 80–95 %-kal csökkenteni szükséges a kibocsátást.⁵

* DOI 10.21867/KjK/2021.1.5.

¹ Csonka Péter, hallgató, DE GTK; Szabó Marcell, joghallgató, DE ÁJK

² A tanulmány megjelenését az EFOP-3.6.1-16-2016-00022 Debrecen Venture Catapult Program című pályázat tette lehetővé.

³ Az Európai Parlament és a Tanács 2010/31/EU irányelve (2010. május 19.) az épületek energiahatékonyságáról

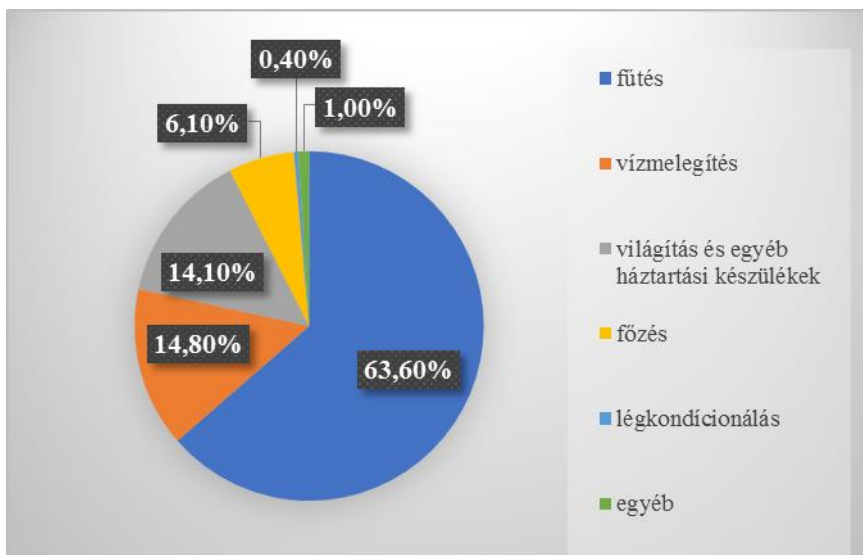
⁴ Az Európai Parlament és a Tanács 2012/27/EU irányelve (2012. október 25.) az energiahatékonyságról, a 2009/125/EK és a 2010/30/EU irányelv módosításáról, valamint a 2004/8/EK és a 2006/32/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről

⁵ <https://www.hugbc.hu/hirek/a-nulla-karbonkibocsatasu-epuletek-az-eu-egyik-legfontosabb-klimastrategiai-eleme/3841> (letöltés dátuma: 2020. augusztus 18.)

Az épületek energiahatékonysága szempontjából rendkívül fontos lépés a negyedik energiacsomag részeként elfogadott 2018/844/EU irányelv, amely megalkotásával az Európai Unió törekszik az Energiaunió alapvető pilléreinek megszilárdítására. A tagállamok 2010. március 10-ig kaptak időt, hogy nemzeti jogrendszerükbe átültessék a kötelezettségek teljesítéséhez szükséges rendelkezéseket. Az irányelv egyik fő célkitűzése, hogy az Európai Unió 2050-re elérje a teljes karbonsemlegességet, amelynek fontos eszközt jelent az épületek energiahatékonyságának növelése. Az irányelv a tagállamok kötelezettségévé teszi annak előírását, hogy 2020. december 31-től csak olyan épület építése váljon lehetségessé, amely közel nulla energiaigényű, valamint az állami tulajdonban lévő épületek 3%-át tegyék energiahatékonnyá.⁶

1. ábra

**A háztartások energiafogyasztásának megoszlása annak célja szerint
(EU átlag, 2018)**

Forrás: a szerzők saját szerkesztése

Véleményünk szerint az energiahatékonyság eléréséhez a legfontosabb szereplők a háztartási fogyasztók, hiszen a környezetvédelmi célkitűzések eléréséhez szükség van arra, hogy a magánszemélyek kontrollálni és befolyásolni tudják fogyasztásaikat, így tudatos szereplőkké váljanak. Ebben segít szintén a negyedik energiacsomag részeként elfogadott a villamos energia belső piacára vonatkozó irányelv is. A statisztikák azt mutatják, hogy 2018-ban

⁶ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/944 irányelve (2019.június 5.) a villamos energia belső piacára vonatkozó közös szabályokról és a 2012/27/EU irányelv módosításáról

a háztartások az energiafogyasztásuk döntő részét, csaknem azok 78,4%-át fűtésre használták fel (ebből 18,4% vízmelegítés). Érdekes kérdéseket vet fel, hogy a fűtésre felhasznált energia milyen energiahordozókból tevődik össze. Az energiamix megválasztása tagállami hatáskör (ezért tagállamonként eltér az energiakosár összetétele), azonban az Európai Unió bizonyos kötelezettségek előírásával (pl.: 2020-ra a megújuló energiaforrásoknak a teljes energiafelhasználáson belül 20%-ot kell elérnie) befolyásolni tudja az energiahordozók választását. A statisztikákból látszik, hogy a földgáz mellett a megújuló energiaforrások jelennek meg a legnagyobb arányban, amely köszönhető az EU környezetvédelem területén kitűzött célkitűzéseinek is.

2. Okos mérők

Az energiahatékonyság megvalósításában nagy szerepe van az innovatív megoldásoknak, mint például az okos mérőeszközöknek. Ahogy *Fodor László Nekünk nyolc? – Hogyan állunk az okos méréssel?* című korábbi tanulmányában írja,⁷ az okos mérés bevezetésének több ágazatban, de különösen a villamosenergia-szolgáltatás terén van ma aktualitása. Az EU-ban ezek az eszközök főleg a villamosenergia-fogyasztás csökkentését szolgálják. Az okos mérők legnagyobb pozitívuma, hogy egyszerre biztosítanak előnyöket a fogyasztóknak és a szolgáltatóknak is. A *fogyasztó* folyamatosan nyomon tudja követni energiafelhasználását, ezáltal sokkal tudatosabban tud takarékoskodni, valamint akár távolról – smart eszközök segítségével – is tudja vezérelni az eszközeit. Ezáltal a feleslegesen elhasznált energia csökkenthető, így például nem okoz problémát az sem, ha felkapcsolva maradt a lakásban a lámpa, mivel távolról az energiaellátás megszüntethető. Szolgáltatói oldalról is számos pozitívum megragadható. Például amennyiben a fogyasztó túl nagy tartozást halmoz fel, a szolgáltatás nyújtása – felszólítást követően, a hatályos jogszabályi rendelkezéseket betartva – megszüntethető, továbbá ezen smart eszköz lehetőséget teremt arra, hogy az üzemzavarok könnyen észlelhetőek legyenek, ezzel felgyorsítva a probléma elhárítását. Az okos mérők használata nem kötelező az EU-ban, de a tagállamok ösztönzik azok alkalmazását.⁸

Az okos mérők kapcsán készített statisztikák alapján az alábbiakat lehet megállapítani. Ezen eszközök az Európai Uniót tekintve Olaszországban jelentek meg először, ahol a teljes átállást a 2000-es évek elején kezdték el, és 2005-re fejezték be. Az elsődleges cél az olyan bűncselekmények felszámolása vagy hatékony felderítése volt, mint az áramlopás, azonban a törekvések közé tartozott az Európai Unió által kitűzött környezetvédelmi elvárások megvalósítása is. Ezen utóbbi célkitűzés nagymértékben teljesült, hiszen évi

⁷ Fodor László (2016): *Nekünk nyolc? - Hogy állunk az okos méréssel?* KÖZJAVAK, II. évfolyam, 2016/1. szám, 35-41.

⁸ https://hvg.hu/tudomany/20160516_okosmero_okos_fogyasztasmero_vizora_villanyora_5g (letöltés dátuma: 2020. augusztus 18.)

30.000 tonnával csökkent az ország szén-dioxid kibocsátása. A korai átállás egyetlen hátránya, hogy mára elavulttá vált a rendszer, és valószínű, hogy újabb innovációval és költségbefektetéssel jobb számokat is el tudnának érni. Olaszországon kívül a skandináv országok is az élen járnak az okos mérők telepítésében. Dániában és Finnországban például a szolgáltatók már óránként képesek az okos mérőeszközök távoli leolvasására. Ezen országokon kívül az Európai Unióban Hollandia, Ausztria, Franciaország és Spanyolország is megvalósította a bevezetésüket. A folyamat Magyarországon is megindult, a Nemzeti Energia- és Klímatervben szerepel, hogy jelentősen növelni kell az okos mérőeszközök számát, valamint előírásra került, hogy a villamosenergia szektorban minimum egymillió ilyen eszközt kell telepíteni, a hagyományos mérők használati idejének lejártakor pedig már csak okos mérőt lehet alkalmazni.⁹

3. Tisztánlátás a háztartási gépekkel kapcsolatban

Az épületek hatékonyságának minél magasabb szintű megvalósításán kívül, másik fontos terület a háztartási, villamosenergiával működő gépek hatékonyságának növelése. A legtöbb energiát a háztartási nagygépek, a világítás és a vízmelegítés (ezen utóbbi nem csak villamosenergiával működik) fogyasztják. Az Európai Unió is felismerte, hogy ezen terület megreformálása nélkül nem érhető el nagy változás. A hagyományos izzószálas égők kivezetésről már 2009-ben megszületett a vonatkozó Európai Uniói rendelet, amely alapján nem lehet gyártásukat folytatni, valamint 2020 után a raktáron lévő darabokat sem lehet tovább forgalmazni.

A klasszikus háztartási nagygépek (hűtők, mosogatógépek, mosógépek, elektronikus kijelzők – ideértve a televíziókat is – és a már korábban említett lámpák) esetében mindenki által jól ismert azok betűvel ellátott energiahatékonysági tanúsítása. Ilyen címke esetén a háztartási nagygépekkel költséget spórolhatunk (pl.: az Otthon Melege Program pályázataiban a támogatható gépnek legalább A+ kategóriájúnak kellett lennie, és az elnyerhető támogatás összege is a kategóriák szerint nőtt), valamint a környezetvédelmi célkitűzések eléréséhez is hozzájárulhatunk. A besorolási kategóriák azonban a jövő évtől változni fognak az EU-ban. A korábban megszokott + jelek az A kategória után eltűnnek és csak az A-tól G-ig terjedő besorolás marad. A jogalkotó kimondott célja ezzel az, hogy segítse a vásárlók objektívebb tájékozódását. A problémát ugyanis az jelentette, hogy valójában pár éve csak A-betűvel kezdődő termék kapható és így azt hiheti a fogyasztó, hogy kiemelkedő (tanúsított) terméket vesz, azonban a többszörös + jelek elterjedt használata miatt ez az információ téves. Az kérdéses lesz, a korábbi

⁹ https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/hu_final_necp_main_hu.pdf (letöltés dátuma: 2020. augusztus 18.)

besorolásokat – például az előbb említett pályázat esetén is – hogyan sorolják át az új rendszerben.¹⁰

Véleményünk szerint tehát az épületek hatékonyságának elérésén kívül a háztartási nagygépek hatékonyságának növelése is cél kellene, hogy legyen. Ezen utóbbi elérésében nagy segítség a címke használata, amelynek az Európai Unió által történő megreformálása mindenképpen eredményesnek tekinthető. Továbbá álláspontunk szerint a fogyasztók ösztönzésének fontos eszközei lehetnek – az okos, innovatív eszközökön túl – a környezetkímélő eszközöket kínáló pályázatok, hiszen ahhoz, hogy valaki eredményesen szerepeljen azokon, meg kell felelnie az ott előírt, „olykor szigorúbb”, környezettudatosságot megkövetelő feltételeknek.

Források jegyzéke:

- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/944 irányelve (2019.június 5.) a villamos energia belső piacára vonatkozó közös szabályokról és a 2012/27/EU irányelv módosításáról
- Az Európai Parlament és a Tanács 2010/31/EU irányelve (2010. május 19.) az épületek energiahatékonyságáról
- Az Európai Parlament és a Tanács 2012/27/EU irányelve (2012. október 25.) az energiahatékonyságról, a 2009/125/EK és a 2010/30/EU irányelv módosításáról, valamint a 2004/8/EK és a 2006/32/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről
- Fodor László (2016): Nekünk nyolc? - Hogy állunk az okos méréssel? *KÖZJAVAK*, II. évfolyam, 2016/1. szám, 35-41.
- https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/hu_final_necp_main_hu.pdf (letöltés dátuma: 2020. augusztus 18.)
- https://ec.europa.eu/energy/topics/energy-efficiency/energy-efficient-buildings/energy-performance-buildings-directive_en?redir=1 (letöltés dátuma: 2020. augusztus 18.)
- https://hvg.hu/tudomany/20160516_okosmero_okos_fogyasztasmero_vizora_villanyora_5g (letöltés dátuma: 2020. augusztus 18.)
- <https://www.hugbc.hu/hirek/a-nulla-karbonkibocsatasu-epuletek-az-eu-egyik-legfontosabb-klimastrategiai-eleme/3841> (letöltés dátuma: 2020. augusztus 18.)

¹⁰ https://ec.europa.eu/energy/topics/energy-efficiency/energy-efficient-buildings/energy-performance-buildings-directive_en?redir=1 (letöltés dátuma: 2020. augusztus 18.)

Hírösszefoglaló rovatunkban a MTA-DE Közzolgáltatási Kutatócsoport munkájában résztvevő egyetemi hallgatók írásait közöljük. A rovat célja, hogy a Közjavak blog és folyóirat profiljába illeszkedő, – a közjog területét tágan értelmezve – legfrissebb tudományos hírekről, álláspontokról, az egyes közjogi szervek döntéseiről első kézből nyújtson információt az olvasóközönségnek.

EP AJÁNLÁS A MESTERSÉGES INTELLIGENCIA JOGI ÉS ETIKAI VETÜLETEIRŐL*

Az Európai Parlament nemrégiben tartott plenáris ülésén elfogadott egy olyan ajánlást, amelyben a mesterséges intelligenciát és annak etikai, bizalmi kérdéseit rendezte. Az egyre erősödő innováció ellenére ugyanis bár születtek érdemi javaslatok a szabályozás kapcsán, mégis vannak megválaszolatlan kérdések: Ha egy technológia által károkozás történik ki fogja viselni a felelősséget? Mi történne, ha ezek a mesterséges eszközök átvennék az emberek feletti hatalmat?

A vállalkozásoknak és a magánszemélyeknek kiemelt védelemben kell részesülniük az egyre feltörekvő innovatív megoldások felett. Ily módon pedig a mesterséges intelligenciának nem pusztán jogszabályok mentén deklarativnak lennie, hanem egyben etikai elvek mentén is igazolt szabályozásra van szükség. Az Európai Parlament mindezek alapján egyfajta úttörő szerepet vállalt magára, eddig ugyanis még senki sem foglalkozott a fent említett kérdésekkel. A Parlament által elfogadott ajánlás az alábbi témaköröket érinti.

1. Szellemi tulajdonjog

Amennyiben az Unió vezető szerephez jutna a mesterséges intelligencia globális szabályozásának kérdésében, fontos, hogy az európai szabadalmak és a szellemi-tulajdon, valamint annak jogi rendszere nem sérülhet. A technológiai fejlesztések ezúton tehát nem helyezkedhetnek szembe az Unió normáival és nem válhatnak az emberek kárára sem. Ily módon deklarálni szükséges azt a tényt, miszerint szellemi tulajdonjoggal kizárólagosan az ember és az ember által létrehozott alkotás bírhat. Az MI ezúton pedig össze sem vethető az emberrel és az általuk készített szerzeményekkel, hiszen jogi személyiséggel sem bír.

* Készítette: **Kovács Viktória**, joghallgató, DE ÁJK

2. Felelősségvállalás a károkozásban

A mesterséges intelligencia jelentős kockázati tényezőket hordoz magában, így egyértelműsíteni kell a felelősségvállalást egy esetlegesen bekövetkező károkozás esetére. Ide a tevékenységi kör tág formái értendők, hiszen a ténylegesen kivitelezett aktivitás mellett, a virtuálisan megjelenő tevékenységek is potenciális veszélyforrás jelenthetnek. A Parlament ajánlásában mindezek orvoslására egy olyan felelősségbiztosítási rendszer létrehozását vetette fel, mint ami a gépjárművek esetében kerül alkalmazásra, ezzel segítve az átlátható és biztonságos helyeztetés szabályozást.

3. Etikai vetület

Végül, a robotika és egyéb technológia megalkotásával párhuzamosan meg kell határozni azokat a kötelezettségeket és elveket, amelyek mentén a fejlesztés és az innováció megvalósítható. Ez valójában annyit jelent, hogy az MI-vel szemben kifejezett elvárás lesz, hogy azokat minden esetben ember alkossa meg, s az működésükben emberközpontúak legyenek. Legyen biztosíték arra, hogy megkülönböztetés, valamint elfogultságmentes technológiáról van szó, amelynek átlátható a működése és tevékenységében elszámoltatható. Továbbá az adatvédelmi szabályok, s az alapvető jogok betartására minden esetben maradéktalan betartási kötelezettség terhelje őket. Azok a technológiák kapcsán, amelyek már önálló tanulásra is képesek, fontos, hogy a tervezési folyamatban minden egyes részelem úgy legyen megalkotva, hogy annak összes működési pontját ember felügyelje. Fennáll ugyanis annak a kockázata, miszerint, ha egy funkció súlyos vétséget okozna, akkor a technológia feletti kontroll ne vesszen el, s így az ember általi beavatkozással leülthető legyen az önállóan végzett folyamat.

Az elfogadottak alapján határozottan állítható, hogy az Unió a mesterséges intelligencia szabályozásának és fejlesztésének az élére állhat. A témában ugyan legkorábban jövő év elején várható a bizottsági jogalkotási javaslat elfogadása egy az azonban biztos: ha az Unión múlik, a robotok még jó ideig nem fogják uralni a világot.

Források jegyzéke:

- <https://24.hu/tech/2020/10/21/europai-parlament-mesterseges-intelligencia-ajanlas-szabalyozas/> (letöltés dátuma: 2020. január 5.)
- <https://jogaszvilag.hu/a-jovo-jogaszja/ep-a-mesterseges-intelligencia-nem-rendelkezhetszellemitulajdon-jogokkal/> (letöltés dátuma: 2020. január 5.)

- <https://www.europarl.europa.eu/news/hu/headlines/society/20201015STO89417/> (letöltés dátuma: 2020. január 5.)
- [https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2020/2012\(INL\)&l=en](https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2020/2012(INL)&l=en) (letöltés dátuma: 2020. január 5.)
- [https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2020/2014\(INL\)](https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2020/2014(INL)) (letöltés dátuma: 2020. január 5.)
- [https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2020/2015\(INI\)&l=en](https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2020/2015(INI)&l=en) (letöltés dátuma: 2020. január 5.)

JELENTŐSEN SZIGORODTAK A DRÓNHASZNÁLAT SZABÁLYAI*

2021. január 1. napjától megváltoztak az egységes európai uniós szabályozást követően a légiközlekedésről szóló törvény rendelkezései Magyarországon. A drónok ipari felhasználásán túl, azok hobbi-alkalmazása is egyre nagyobb teret hódít, mely ily módon a drónozás teljeskörű szabályozásának bevezetését igényelte. Azonban a drónhasználattal kapcsolatos fejlesztések és technológiai változások egy olyan állandó jellegű, gyors, jogi környezethez alkalmazkodó reakciót igényelnek, amely a fejlett kor vívmányait egy újonnan megjelenő követelményrendszerhez igazítják.

Mielőtt kitérnénk a változások részletes ismertetésére, fontos megemlíteni, hogy a magyar szabályozás terén a drónok használatának kérdése és azoknak jog általi rendezése eddig sem volt egy egyszerű és könnyen áttekinthetőnek nevezhető szabályozás. A mostani szabályrendszer azonban még ennél is összetettebbé vált, úgyhogy összegyűjtöttem azokat a változásokat, amikre a legjobban figyelni kell.

1. Az uniós szabályozás

A Bizottság 2019/947-es számú végrehajtási rendelete 2020. december 31. hatállyal egy egységes fogalomhasználatról rendelkezett a drónszabályozás tárgykörében. A Bizottság 2019/945. számú felhatalmazáson alapuló rendelete tehát továbbra sem adott teret egy különálló, önálló dróntörvény megalkotásának: A szabályozás többszintű maradt, s az uniós rendeletek adta keretrendszer tovább bővítette a tagállami szabályok körét.

A rendelet hatálya alá tartozó eszközként az alábbi definíció került meghatározásra: Ide tartoznak *a pilóta nélküli légi járművek, valamint a légi járművet távolról vezérlő, távirányítással működtetett berendezések.* Az eszközök működtetésében egy alanyi határt is megszabott a végrehajtási rendelet: 2020. december 31-től a távpilóták alsó korhatárát ugyanis 16 évben határozta meg, valamint a drónok vezérlését egy elméleti vizsga teljesítéséhez köthette. A feleletválasztós kérdésekből felépített teszt ugyanis olyan ismereteket követel meg a távpilótától, melyben annak tanúbizonyságot kell tennie a repülésbiztonság, az adatvédelem, valamint a légi közlekedési szabályokon túlmenően a magánélet tiszteletben tartására vonatkozó ismereteiről. A drónreptetés csak a sikeres vizsga birtokában végezhető.

Az engedélyhez nem kötött, ún. nyílt drónműveletek pedig ott végezhetők, ahol a távpilóta nem repül embertömeg felé, a légi jármű pedig látótávolságon belül marad, s az nem emelkedik 120 méternél magasabbra. Minden más esetben engedélyköteles a drón használata.

* Készítette: **Kovács Viktória**, joghallgató, DE ÁJK

2. Magyar szabályozás

A magyar drónszabályozás jogforrásaként az 1995. évi légiközlekedésről szóló XCVII. törvény szolgál, melyet 2021. január 1-jétől az uniós rendeletek adta keretszabállyal összhangban kell alkalmazni.

A változások jóval szigorúbbnak mondhatók. A légi járművek üzemen tartóinak (vagyis a dróntulajdonosoknak is) regisztrációs kötelezettségük van a légiközlekedési hatóság irányába, továbbá a drón-műveletek fogantatásához egy külön kormányrendeletben meghatározott, az aktuális légtér információkat szolgáltató mobilapplikáció-használatára kötelezettek. A drón reptetése a mobilalkalmazás használata nélkül tehát minden esetben tilos. A módosításnak köszönhetően pedig a továbbiakban az arra jogosult szervezetek – például repülésbiztonsági, köz- vagy nemzetbiztonsági okokból – a pilóta nélküli légi járművet bármikor feltartóztathatják, annak működését elektronikai úton megzavarhatják, s azt igazoltan leszállásra kényszeríthetik.

A szigorítások között talán a legfontosabbnak tartom annak kiemelését, hogy a módosító jogszabály a szabálysértésekről szóló 2012. évi II. törvény, valamint a Büntető Törvénykönyvről 2012. évi C. törvény rendelkezéseit is kiegészítette.

A drónnak, mint bűnelkövetési eszközként való értelmezése az alábbiak szerint alakul: 2021. január 1-jétől a magánlakásértés szabálysértési alakzatát valósítja meg az, aki a pilóta nélküli légi jármű jogosulatlan használatát során más lakásáról, egyéb helyiségéről, vagy ezekhez tartozó bekerített helyről jogosulatlanul hang- vagy képfelvételt készít. Ezzel szemben bűncselekményt valósít meg és elzárással büntetendő, aki a pilóta nélküli légi jármű jogosulatlan használatával más lakását, egyéb helyiségét, vagy ezekhez tartozó bekerített helyet megfigyeli és az ott történeteket rögzíti. Amennyiben az ilyen megfigyelés alkalmával készített hang- vagy képfelvételt nagy nyilvánosság számára hozzáférhetővé teszik, azzal súlyosabb bűncselekmény valósul meg, mely egy évig terjedő szabadságvesztéssel is büntethető. Mind a szabálysértés, mind a büntetőeljárás csak a sértett magánindítványára indítható meg, vagyis a felelősségre vonás értelmében a sértettnek kifejezetten fel kell lépnie a jogsértővel szemben.

3. Kivétel, engedmény

A magyar drónszabályok alól a saját udvarunkon végzett használat sem minősül kivételnek: a drónhasználat bejelentése ugyanis akkor is kötelező, ha azt a családi ház udvarán, a saját lakóingatlanunk felett, alacsonyan történő reptetéssel vesszük igénybe. Ez ugyanis ugyanolyan eseti légtér igénylése alá eső bejelentési kötelezettséget keletkeztet, mint a drónnak bármely más

lakóépület feletti reptetése esetén. Ez alól pedig sem magassági engedmény, sem mobilapplikáció használata alóli kibújási lehetőség nincs.

A magyar szabályozásban az engedélyezés szintje csak 2 kört határol el, mely a játék és a nem játék pilóta nélküli légi jármű megkülönböztetése. Értelemszerűen a játék szabadon használható, nem tartozik azonban a játék fogalma alá az olyan készülék, mely a pilótától 100 méterre képes eltávolodni, adatrögzítő eszközzel felszerelt, vagy súlya meghaladja a 120 gramm tömeget. A Bizottság 2019/947 számú rendelete a tagállamok számára lehetővé tette, hogy a távpilóták alsó korhatárát a nyílt műveletek esetében (vagyis 120 méter magasságig való reptetéskor) a 16-ról 14-re, vagy 12 évre csökkentsék. A magyar jogalkotó ezzel a lehetőséggel azonban annak ellenére nem élt, hogy a magyar jogrendszer sajátosságaira tekintettel – különösen a büntethetőség általános szabályainak, valamint a korlátozott cselekvőképesség figyelembevételére - az életkor csökkentése indokolt lett volna.

Források jegyzéke:

- A Bizottság (EU) 2019/947 végrehajtási rendelete (2019. május 24.) a pilóta nélküli légi járművekkel végzett műveletekre vonatkozó szabályokról és eljárásokról: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019R0947&from=EN> (letöltés dátuma: 2021. január 25.)
- A BIZOTTSÁG (EU) 2019/945 FELHATALMAZÁSON ALAPULÓ RENDELETE (2019. március 12.) a pilóta nélküli légijármű-rendszerekről és a pilóta nélküli légijármű-rendszerek harmadik országbeli üzemeltetéséről: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019R0945&rid=1> (letöltés dátuma: 2021. január 25.)
- 1995. évi XCVII. törvény a légiközlekedésről
- 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről
- 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

MIKOR ELLENTÉTES EGY KÖZJOGI SZERVEZETSZABÁLYOZÓ ESZKÖZ AZ ALAPTÖRVÉNNYEL? - DÖNTÉST HOZOTT AZ AB*

Az Alkotmánybíróság 2021. január 7. napján meghozott 1/2021. (I. 7.) számú határozatában egy közjogi szervezetszabályozó eszköz Alaptörvénnyel való összhangjáról foglalt állást. Az ügy tárgyát a mintagazdaságok kialakításáról szóló 1910/2015. (XII.11.) Korm. határozat képezte. Az országgyűlési képviselők egynegyede utólagos normakontroll keretében kérte, hogy az Alkotmánybíróság a kormányhatározat 3-8. és a 10. pontjának Alaptörvénnyel való összhangját vizsgálja meg és azokat a közzététel időpontjára visszamenőleges hatállyal semmisítse meg.

Az indítványozók indoklásukban előadták, hogy a kormányhatározat támadott pontjai normatív jellegűek, így azok Alaptörvénnyel való összhangja utólagos normakontroll eljárás keretében felülvizsgálható. Álláspontjuk szerint a „Kormány határozat 4-8. és 10. pontjai sértik az az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésében foglalt jogállamiság elvét, valamint az Alaptörvény T) cikk (1) bekezdését.”, valamint azok ellentétesek a Nemzeti Földalapról szóló 2010. évi LXXXVII. törvény (a továbbiakban: Nfatv.) egyes rendelkezéseivel.

Az indítványozók emellett azt is sérelmezték, hogy a kormányhatározat támadott rendelkezéseiben polgárookra vonatkozó, tartalmi értelemben vett jogszabályi rendelkezések szerepelnek. Az indítványozók ezzel kapcsolatban hivatkoztak 36/2015. (XII. 16.) AB határozathoz fűzött párhuzamos indokolásokra, melyek szerint „amennyiben közjogi szervezetszabályozó eszköz szervezetén kívülre irányuló kötelező, normatív szabályozást valósít meg, az egyben az Alaptörvény T) cikk (1) bekezdés sérelmét eredményezi.” Az indítványozók szerint továbbá a közjogi szervezetszabályozó eszköz jogszabállyal való ellentéte önmagában megvalósítja az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdés sérelmét is. Hivatkoztak továbbá arra is, hogy a Korm. határozat 4., 6–7. és 10. pontja az Alaptörvény P) cikk (2) bekezdés alapján sarkalatos törvényi szabályozást érint.

Az Alkotmánybíróság a kérelmet az érintett határozat 3. pontja vonatkozásában visszautasította, az indítvány többi részét viszont megalapozottnak találta.

Az AB megállapította, hogy a kormányhatározat 4. pontja általánosan kötelező magatartási szabályozást tartalmaz, így tartalmi értelemben jogszabálynak minősül. Mivel a jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény 23. § (1) bekezdés b) pontja értelmében a Kormány normatív határozatban nem állapíthat meg általánosan kötelező magatartási szabályt, ezért az Alkotmánybíróság azt vizsgálta, hogy a támadott rendelkezés valamely jogszabályi rendelkezés – jelen esetben Nfatv. 15/A. § (1) bekezdése - megismétlésének tekinthető-e. Az AB a vizsgálat alapján arra a következtetésre

* Készítette: **Dr. Soltész Péter**, DE ÁJK

jutott, hogy a kormányhatározat 4. pontja nem tekinthető a jogszabályi rendelkezés megismétlésének, így sérti az Alaptörvény T) cikk (1) bekezdését.

Az Alkotmánybíróság a kormányhatározat 5. pontja vonatkozásában megállapította, hogy az a Nfatv. 15/A. § (1) bekezdése megismétlésének minősül, így - lehet, hogy az az adott rendelkezés törvényellenes, de – az nem tekinthető alaptörvény-ellenesnek.

Az AB a határozat 6. és 7. pontjánál is lefolytatta az előző pontokban írt vizsgálatot. Megállapította, hogy az érintett pontok ugyanúgy általánosan kötelező magatartási szabályt tartalmaznak és azok nem tekinthetők egyetlen jogszabályi rendelkezés megismétlésének. Ezt követően azt vizsgálta az AB, hogy az érintett pontok jogszabály rendelkezésbe ütközése alaptörvény-ellenességet megvalósít-e. Ezzel kapcsolatban az AB hivatkozott egy korábbi döntésére, a 36/2015. (XII. 16.) AB határozatra, mely szerint „egy jogszabályi rendelkezésbe ütközése akkor valósít meg alaptörvény-ellenességet, ha ez a jogrendszer koherens struktúráját súlyosan sérti, azaz a jogalkotás és a jog érvényesülése tekintetében fel nem oldható ellentmondást, zavart eredményez”. Az AB a vizsgálat alapján arra a következtetésre jutott, hogy a kormányhatározat 6. és 7. pontja alaptörvény-ellenes, mivel sérti az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésében szabályozott – jogbiztonság követelményét magában foglaló - jogállamiság elvét.

Az Alkotmánybíróság a kormányhatározat 8. pontja vonatkozásában – hasonlóan, mint az 5. pontjával kapcsolatban – megállapította, hogy az a jogszabályi rendelkezés megismétlésének tekinthető, így az nem minősül alaptörvény-ellenesnek. A 10. pontja vonatkozásában - Alaptörvénnyel való összhang tekintetében - lefolytatott vizsgálat eredményeként pedig azt állapította meg, hogy az érintett pont nem alaptörvény-ellenes, mivel az a jogszabályi rendelkezés megismétlésének minősül, továbbá, mert az Alaptörvény P) cikk (2) bekezdéséből nem következik kizárólag az, hogy integrációs mezőgazdasági termelés-szervezés minden formáját sarkalatos törvényben kellene szabályozni.

Összességében, tehát az Alkotmánybíróság a 1910/2015. (XII.11.) Korm. határozat 4., 6. és 7. pontját alaptörvény-ellenesnek minősítette, mivel azok általánosan kötelező magatartási szabályokat tartalmaztak jogszabályi rendelkezés megismétlése nélkül. Viszont azokat az indítványtól eltérően – tekintettel arra, hogy az már huzamosabb időn át volt hatályban - nem ex tunc, hanem csak ex nunc hatállyal semmisítette meg.

Források jegyzéke:

- 1/2021 (I. 7.) AB határozat

MAGYAR ÜGY KAPCSÁN ÉRTELMEZTE AZ EUB A KÜLFÖLDI UTASOK ÁFA-VISSZATÉRÍTÉSI JOGOSULTSÁGÁT*

Az Európai Unió Bírósága a C-656/19. számú Bakati ügyben nemrégiben hozott ítéletével több kérdésben is állást foglalt, mely kérdéseket a határ-menti kereskedelem és az áfa-mentesség (az uniós jogban: hozzáadottérték-adó, röviden: héa), uniós jogi szabályozásának értelmezése kapcsán előzetes döntéshozatal során terjesztett a magyar bíróság az EUB elé. A döntés számos problémás kérdést rendezett, mely által a határmenti kereskedők részben fellélegezhetnek.

Számos határ-közel település van Magyarországon, amelyek boltjaiba ukrán és szerb magánszemélyek tömegével járnak vásárolni a kedvező áfa, vagyis helyesebben áfa-mentesség miatt. Ugyanis az itt vásárolt termékek után az EU-n kívülről érkező állampolgárok visszakaphatják az áfát, feltéve ha bizonyítják, hogy az áru elhagyta Magyarország (és az EU) területét. Az erre a célra szolgáló úgynevezett „zöld papírral” igazolja ezt a NAV eljáró munkatársa a határátlépés során, amelyet a külföldi állampolgárnak a kereskedőhöz vissza kell juttatnia, hogy a 27%-os áfát visszakapja.

Az adóhatóság így a korábbi években górcső alá véve a határ-menti kereskedőket, vizsgálataiban a kereskedők hátrányára többnyire úgy ítélte meg, hogy nem jogosultak a korábban említett zöld papírra, mert álláspontjuk alapján az áfa-mentesség kizárólag akkor illeti meg a külföldi utast, és végső soron a kereskedőt, ha a külföldi utas valóban egyszeri, saját szükségletét szolgáló vásárlást valósít meg. Az a vásárlás, ami kereskedelmi jellegű, nem részesülhet áfa-mentességben.

A Bakati Kft. a szerb-magyar határ közelében, Tompán bérelt raktárba fuvarozta a termékeit, ahol a vevőinek áfa-visszaigénylő lapokat állított ki, annak tudatában, hogy a vétel továbbértékesítés céljából történik. Az Európai Unió területét elhagyását igazoló dokumentum kézhezvételét követően a Bakati visszatérítette a vevők részére a vásárlás során megfizetett áfa összegét. Az adóhatóság egy adóellenőrzés során azonban megállapította, hogy a szóban forgó beszerzések túlmutattak a személyes szükséglet és a családi használat körén, és ez kizárta, hogy útipoggyásznak lehessen minősíteni. Az adóhatóság azt is megállapította, hogy a Bakati export jogcímén sem illeti meg az adómentesség, mivel e társaság az említett termékek kapcsán nem kezdeményezte az exporthoz kapcsolódó vámhatósági kiléptető eljárást, így többek között áfa különbözet és adóbírság megfizetésére kötelezte a Kft-t. A Bíróság a személyi poggyász fogalmán túl a hozzáadottérték-adó mentesség érvényesítésének feltételeire kereste a választ.

Az ügyben az EUB pár hete kimondta: az áfa fogyasztási típusú adó, ezért kizárólag a fogyasztás helyén lehet adóztatni. Ha tehát bizonyított, hogy az

* Készítette: *Szutor Beáta Bella*, joghallgató, DE ÁJK

árakat kivitték az Unió területéről, akkor jár az áfa mentesség, hiszen azokat nem az Unió területén fogyasztották el. Ezzel lényegében a kereskedőknek adott igazat.

Ha esetlegesen a külföldi utas áfa-mentességének feltételei mégsem teljesülnének, úgy az ítélet szerint az áfa-mentesség (és az áfa-visszatérítési lehetőség) járhat azon az alapon is, hogy a „hagyományos” áfa mentes termékexport feltételei teljesülnek. Ennek során azonban nem feltétele a visszatérítésnek az, hogy a vámhatóságok a vámeljárást lefolytassák. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy ha a vásárló az úgynevezett „zöld papírt” bemutatja a kereskedőnek, akkor a kereskedő annak a vizsgálata nélkül jogosult az áfát-visszatéríteni a külföldi utasnak (és azt visszakérni az adóhatóságtól), hogy kereskedelmi vagy nem kereskedelmi áruforgalomról volt-e szó, vagy – kereskedelmi áruforgalom esetén – a vámeljárást lefolytatták-e.

Az ítélet értelemszerűen megkönnyebbülést jelent valamennyi határ-menti kereskedő számára, azonban a bíróság teljes körű állásfoglalásának hiányában még mindig nem teljesen egyértelmű, hogy hol van a határ a magánutas és a kereskedelmi célú forgalom között.

Források jegyzéke:

- <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionId=F83B71FDAF81ABAEA210D071E3A189DA?text=&docid=235704&pageIndex=0&doclang=HU&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=4047426> (letöltés dátuma: 2021. február 22.)
- <https://www.portfolio.hu/gazdasag/20210120/dontott-az-europai-birosag-fellelegezhetnek-a-hatarmenti-kereskedok-466008> (letöltés dátuma: 2021. február 22.)

NEM ALAPTÖRVÉNY-ELLENES A GÖDI KÜLÖNLEGES GAZDASÁGI ÖVEZET KIJELÖLÉSE*

Az Alkotmánybíróság véleménye szerint a Kormány intézkedése nem alaptörvény-ellenes, azonban előírta, hogy az Országgyűlésnek a helyi önkormányzatok számára az önkormányzatok által ellátott kötelező feladat- és hatáskörök ellátásához azokkal arányban álló költségvetési, illetve más vagyoni támogatást kell biztosítania. Rendes körülmények között e támogatásokat a parlament, veszélyhelyzet esetén a Kormány csökkentheti közérdekre hivatkozással, de nem lehetetlenítheti el a helyi önkormányzatok működését.

1. Előzmények

2020 áprilisában már írtunk róla (lásd.: *Különleges gazdasági övezetre hivatkozással változhat az önkormányzatok adókivetési joga*), hogy a kormány – veszélyhelyzet idején - rendeletet fogadott el, amely következtében a különleges gazdasági övezetek kijelölésének lehetőségével (a 135/2020 (IV. 17.) kormányrendelet alapján) a helyi adóbevételek bizonyos szintű átstrukturálására is sor került. E jogszabály preambuluma utal a jogi aktus meghozatalának céljaként a járvány okozta gazdasági következmények redukálására és munkahelyek megőrzésének elősegítésére. A kormány a vészhelyzetre hivatkozással, akkor nyilváníthat ilyen minőségűvé egy területet, ha:

- az intézmény nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű beruházással nyilvánított,
- legalább 100 milliárd forint teljes költségigényű,
- a megye területének jelentős részére kiható gazdasági jelentőségű és
- munkahelyek tömeges elvesztésének elkerülését, új beruházás vagy bővítés megvalósítását szolgálja.

2. Gödi Önkormányzat alkotmányjogi panasza

A Kormány 136/2020. (IV. 17.) Korm. rendelettel Göd város közigazgatási területén (pontosabban: Samsung SDI Magyarország Zrt. területét) különleges gazdasági övezetet jelölt ki és ezen övezetbe tartozó, köztulajdonban álló közutak, közterek, közparkok tulajdonjoga a megyei önkormányzatra szállt át, ezen utóbbi lett jogosult a helyi adók kivetésére és beszedésére is. E szabályozás a veszélyhelyzet követően is fennmaradt.

Érdekesség, hogy a gödi Samsung SDI Magyarország Zrt. 2019-ben bejelentette, hogy 2020-ban 390 milliárd forinttal bővíti akkumulátorgyárát és csaknem 1200 új munkahelyet hoz majd létre. E bejelentés a kormány keleti nyitásának is köszönhető, hiszen az azt megelőző évben Dél-Korea több mint

* Készítette: **Dr. Lovas Dóra**, tudományos munkatárs, MTA-DE Köszolgáltatási Kutatócsoport

400 milliárd forintot investált a magyar gazdaságba. A beruházáshoz a magyar állam majd 35 milliárd euró támogatást is ad, amely kapcsán az Európai Bizottság vizsgálatot kezdeményezett annak megállapítására, hogy a szubvenció nem e tartozik az EUMSz 107. cikk-ében megfogalmazott tiltott állami támogatások hatálya alá.

Tehát ezen gyár esetében prognosztizálható a beruházás nagyságához mérten megnövekedő árbevétel és ahhoz kapcsolódó növekvő iparüzési adóbevétel is, mely ezen túl a pest megyei önkormányzathoz folyik be a település – Göd - helyett.

2020. második felében Göd város önkormányzata alkotmányjogi panaszt terjesztett elő az Alkotmánybírósághoz, a fent említett kormányrendeletekkel szemben. Az előterjesztő véleménye szerint a szabályozás által megvalósított tulajdonjog korlátozás nem felel meg a szükségesség és arányosság követelményeinek, továbbá a hátrányos megkülönböztetés, valamint a visszamenőleges hatályú jogalkotás tilalmába ütközik.

3. Alkotmánybíróság döntése

Az Alkotmánybíróság véleménye szerint a Kormány intézkedése nem alaptörvény-ellenes. A testület kifejtette, hogy a tulajdon és ahhoz kapcsolódó jogok gyakorlása társadalmi felelősséggel jár, amelyet a helyi önkormányzatnak is viselnie kell, valamint számolnia kell az ingatlantulajdona (, amely köztulajdon) társadalmi kötöttségeivel, így azzal is, ha a közfeladat központi döntéssel ingyenesen átkerül egy másik önkormányzathoz. Ezen utóbbi körbe tartozik a Kormány intézkedése, hiszen a tulajdon nem korlátozhatatlan alapjog, valamint a döntés nem számít kisajátításnak, továbbá megfelelt a szükségesség és arányosság követelményeinek. Szükséges volt, mivel nem lehetett a járványra és annak következményeire előre felkészülni, amely elleni védekezés gazdasági és társadalmi hatásai túlmutatnak a veszélyhelyzet időtartamán. Az intézkedés továbbá nem valósít meg hátrányos megkülönböztetést és tiltott visszamenőleges hatályú jogalkotás nem állapítható meg.

Végül azonban az Alkotmánybíróság kifejtette, hogy ha az állam a helyi közügyek körébe tartozó önkormányzati közfeladatot (a jelen esetben az adóztatást) átad egy másik önkormányzatnak és ezzel az önkormányzat folyó évi költségvetésében hiány keletkezik *„ez a hiány nem lehet olyan nagyságú, amely ellehetetleníti az önkormányzat helyi közügyek körébe tartozó feladatainak az ellátását”*.

Források jegyzéke:

- [AB határozat alkotmányjogi panasz elutasításáról és alkotmányos követelmény megállapításáról](#) (letöltés dátuma: 2021. február 28.), Ügyszám: IV/839/2020.
- A veszélyhelyzettel összefüggésben a nemzetgazdaság stabilitásának érdekében szükséges intézkedésekről szóló 135/2020. (IV. 17.) Korm. rendelet
- Göd város közigazgatási területén különleges gazdasági övezet kijelöléséről szóló 136/2020. (IV. 17.) Korm. rendelet

A HULLADÉKGAZDÁLKODÁSI RENDSZER ÚJABB REFORMJA*

2021. február 22. napján az Országgyűlés elfogadta a hulladékgazdálkodási rendszer megújítására vonatkozó törvényjavaslatot, amely korábban az Alkotmánybíróságot is megjárta. A törvény szerint a módosításra a körforgásos gazdaságra való átállás, az illegális hulladéklerakók felszámolása, a hulladékot illegálisan elhelyezők szigorúbb büntetése, és a visszaváltási rendszer kialakítása, miatt kerül sor. Továbbá a szándék szerint a hulladékgazdasági tevékenység racionalizálását szolgáló jogszabályi módosítások hozzájárulnak ahhoz, hogy megóvjuk a természeti kincseinket és megtisztuljon az ország.

A Magyar Kormány Klíma- és Természetvédelmi akciótervében is szereplő nemzetközi célkitűzések is fontos szerepet játszanak a hulladékgazdálkodás reformja kapcsán. A kormány célja egy olyan innovatív, zöld, digitalizált, saját hulladékát feldolgozni képes ún. körforgásos gazdasági modell kialakítása, melynek fontos szerepe lenne az EU által 2030-ra és 2050-re kitűzött klímavédelmi célkitűzéseiben- ilyen például a szén-dioxid kibocsátás csökkentése.

1. Körforgásos modell néhány jellemzője

Forrás: <https://hosz.org/korforgas/mi-az-a-korforgasos-gazdasag-diohejban>

* Készítette: **Dr. Nagy Péter Zsombor**, DE ÁJK

Az alábbi képen láthatjuk a körforgásos modell megvalósulásának szakaszait. A körkörös gazdaság termelési és fogyasztási modellje arra épül, hogy egyszeri fogyasztás helyett a termékek élettartamát a lehető legjobban meghosszabbítsuk. Egyszerűbben megfogalmazva: a felhasznált nyersanyagból újra felhasználható nyersanyag legyen!.

A modellel megkímélhetjük a Föld nyersanyag készleteinek a végleges kiürítését, mely napról napra folyamatosan csökken a pazarló életmód és a versenyző nagyhatalmak miatt.

2. Törvénymódosítás főbb újításai

A hulladékgazdálkodási feladatok hatékonyabb ellátását és koordinálását szem előtt tartva a Magyar Kormány egy új koncessziós modell bevezetésével valósítja meg a hulladékgazdálkodás reformját, amelyben az állam által meghatározott feladatokat, amelyek a hulladék összegyűjtésétől egészen annak hasznosítására történő előkezeléséig egy magánszereplő fogja elvégezni.

A koncessziós eljárás nyertesének vállalnia kell, hogy teljesíti az EU által meghatározott, évekre lebontott hulladékgazdálkodási célszámokat, elvégzi a szükséges beruházásokat, miközben a háztartások rezsiköltségei nem emelkedhetnek, továbbá azon hulladékok tulajdonosai, akik értékkel bíró hulladékokkal rendelkeznek, az ő részükre a koncesszornak a hulladék átadásakor kompenzációt szükséges nyújtania. Ez a megoldás biztosítja a hulladék tulajdonosait, hogy nem éri hátrány őket az új modell bevezetésével.

Az országgyűlés úgy vélte, hogy az illegális hulladéklerakókkal szemben is erőteljesebb fellépés szükséges, ezért a kormányhivatalok 2021. márciusától saját szervezetén belül hulladék-gazdálkodási hatóságokat hoznak létre és más szervekkel együttműködve, a jogsértőket szemben pénzbírsággal is felléphetnek. A szabályozással egyidejűleg a 2012. évi C. törvény (Btk.) rendelkezései is változáson estek át, miszerint: jelentős mennyiséget meghaladó hulladék elhelyezéséért három évig terjedő szabadságvesztés, veszélyes vagy különösen jelentős mennyiségű hulladék elhelyezéséért pedig akár 5 év szabadságvesztéssel is büntethetők a jogsértők.

Az 1995. évi LIII. törvény (Kvt.) *betétdíj* alcímét visszaváltási díj alcíme váltja fel. E alcím szerint az üvegek és műanyag palackok, fémpalackok vásárlása esetén betétdíjat kell fizetni. A betétdíj összege visszajár a vásárolt termék – üveg, műanyag/fém palack- visszaváltásánál, melyet vagy automata rendszeren keresztül vagy kézi visszaváltó helyiségnél kell majd igény bevenni. A Nyugati országoknál ez egy nagyon bevált módszer, hiszen a vásárló a vásárlás során többel költségként felszámolt betétdíjat, később visszakaphatja, ha visszaviszi a beváltó „pontokra”. Ezzel egy olyan folyamat indulhat el, mellyel az egyszer kifizetett betétdíjakat, mindig újabb és újabb vásárlás során

fel tudja a vásárló használni és ezzel egyidejűleg tudatosan válik majd környezetbaráttá.

3. Működőképes lehet-e a koncessziós modell?

Körforgásos Gazdaság Nemzeti Hivatalának létrehozását a ITM még 2020-ban vetette fel, mely a „kukaholdingot” más néven az NHKV Nemzeti Hulladékgazdálkodási Koordináló és Vagyonkezelő Zrt.-t váltotta volna fel, de végül 2021-ben koncesszió keretében a magánszereplőknek adná meg a hulladékkal való gazdálkodás lehetőségét az állam.

Ez esetben a koncesszornak semmilyen kockázata nincs, hiszen veszteséges működés esetén állami támogatást kapna. A koncesszor a javaslatba foglalt állami támogatás lehetőségére tekintettel kockázatmentesen végzi majd a tevékenységét. Az államnak ez a mögöttes felelősségvállalása nem feltétlen kifizetendő hosszútávon, hiszen a koncesszoron nincs „nyomás” a teljesítmény minőségének megőrzésében és annak fejlesztésének. Ez alapján a koncesszióban a koncesszor csak nyerne, és beláthatatlan időre majdhogynem egy teljes iparágat venne el a piacgazdaságból, emellett óriási mértékű gazdasági erőfölényre, s versenyelőnyre tenne szert a drasztikusan összezsugorodó (szabad) piaci hulladékgazdálkodási szektorban.

A jogalkotó által választott megoldás a piacgazdaságnak, a tisztességes gazdasági versenynek, a vállalkozás szabadságának, és a vállalkozáshoz, valamint a tulajdonhoz való jognak, a tőke és a szolgáltatás szabad áramlásának, illetve az áruk mozgásának és a letelepedés szabadságának szükségtelen és aránytalan korlátozásával járhat.

Források jegyzéke:

- MAGYAR KÖZLÖNY 2021. február 25. napján megjelent 30. száma
- 2012. évi C törvény a Büntető Törvénykönyvről
- A 1995. évi LIII. törvény a környezet védelmének általános szabályairól

SZERZŐINK FIGYELMÉBE

A Közjavak folyamatosan várja a minimum 10.000, maximum 25.000 karakter terjedelmű, a folyóirat profiljába illeszkedő tanulmányokat. A kéziratok megküldése előtt javasoljuk a formai követelményekre vonatkozó szabályok áttanulmányozását. A megjelentetni kívánt tanulmányokat a szerkesztőbizottság részére az alábbi e-mail címre kérjük megküldeni: bartha.ildiko@law.unideb.hu

A szerkesztőbizottság által befogadott tanulmányok hagyományos módon, a negyedévente megjelenő elektronikus folyóiratban, valamint az interaktív kozjavak.hu blogoldalon is megjelennek. Erre tekintettel a tanulmányok elkészítését és benyújtását kétféle formában kérjük megtenni.

Formai követelmények

A tanulmányokat word dokumentumban, Times New Roman betűtípusban, 12-es betűmérettel, normál sortávolsággal, sorkizártan kérjük elkészíteni.

Hivatkozási rendszerre vonatkozó követelmények

A szerkesztőbizottság kéri a szerzőket, hogy amennyiben lehetőség van rá, a tanulmányokat egyfelől a hagyományos szövegekőzi lábjegyzettel ellátott formátumban, valamint az elektronikus megjelentetést elősegítő sorkőzi hivatkozásokat tartalmazó változatban is szíveskedjenek elkészíteni.

1. Blog változat:

Amennyiben a forrás nyilvános weboldalon is teljes terjedelemben elérhető (pl. egy hatályos törvénysszöveg, tanulmány, jelentés stb.), akkor a wordbe ágyazott hiperhivatkozással (a hiperlinket a szövegben a forrásra egyértelműen utaló szóhoz vagy szókapcsolathoz rendeljük hozzá).

Példa:

"Az információszabadság lényege, hogy a társadalom tagjainak joga van a közérdekű adatokat ([Infotv. 3. § 5.](#)) megismerni, betekinteni az ezekkel kapcsolatos dokumentációba."

Amennyiben tudományos irodalmi forrást hivatkozunk meg ezzel a módszerrel, a hiperlink alatt csak olyan elérhetőséget adjunk meg, amely a közlemény bibliográfiai adatait is teljeskörűen tartalmazza és a szerzői jogi követelményeknek megfelelően lett közzétéve. Amennyiben ez nem lehetséges, a 2. pontban ismertetett hivatkozási formát alkalmazzuk.

Ha nem érhető el (vagy nem teljes terjedelemben) a forrás nyilvános weboldalon, a forrást a megfelelő szövegrész után szögletes zárójelben jelöljük a folyóirat változathoz lentebb megadott hivatkozási rendszer szerint.

2. Folyóirat változat:

Könyvknél:

Sivák József–Vigvári András (2012): *Rendhagyó bevezetés közpénzügyek tanulmányozásába*. Budapest: Complex, 35-40.

Tanulmánykötetben, gyűjteményes kötetben megjelent szövegek esetében:

Mickiewicz, Ellen (2000): Institutional Incapacity, the Attentive Public, and Media Pluralism in Russia. In: Richard Gunther, Richard-Mughan, Anthony (eds.): *Democracy and the Media*. Cambridge: Cambridge University Press., pp. 85–121.

Folyóiratban megjelent tanulmány esetében:

Selck, J. Torsten (2004): On the Dimensionality of European Union Legislative. In: *Journal of Theoretical Politics*. Vol. 16., No. 2. April, pp. 203–222.

Hetilapokban/napilapokban megjelent, szerző nélküli írások hivatkozása:

Közös rendszer – felkészült irányítás (2011). In: *Szabadhajdú Városi Hetilap*, 2011. 21. évf. 42. sz. (12. 20.) 4–5. old.

Mindegyik fenti esetben az alábbiak szerint kérjük a pontos oldalszám megjelölését, amennyiben szükségessé válik: magyar szakirodalomnál „34–54. old.” és angol szakirodalomnál „pp. 34–54.”

Kérjük, hogy a szerzők a tervezett tanulmány részét képező képeket, ábrákat vagy táblázatokat is külön dokumentumban is küldjék el (ábrák és táblázatok esetében olyan formátumban, amelyben lehetséges ezek szerkesztése - diagramoknál excelben).

© 2021 MTA-DE Közzolgáltatási Kutatócsoport.

A mű szerzői jogilag védett. Minden jog, így különösen a sokszorosítás, terjesztés és fordítás joga fenntartva. A mű a szerzők írásbeli hozzájárulása nélkül részeiben sem reprodukálható.

Idézni, szöveges tartalmat átvenni csak a forrásra való hivatkozással szabad.